

Články

D E N Í K

Pavel Juráček

[Sešit]

29.

5. října 1967 – 2. února 1969

22. srpna [1968]

Čtvrtek

Už nebyla tma a ještě nebylo světlo... V té chvíli začali střílet. Do vzduchu. Pak transportér povalil ženu a přejel jí nohy. Pak začali střílet znovu. Utíkal jsem ke zdi a přitištěn k ní jsem čekal, až to skončí. Vedle mne stál anglický novinář, třásla se mu brada a do nekonečna opakoval sám pro sebe slova o ruském imperialismu. Mrtvého položili na kapotu taxíku. Měl prostřelenou hlavu. Krev tekla z blatníku na zem.

Ráno jedenadvacátého srpna před budovou Ústředního výboru... Neustále duněla obloha. Obrovská letadla přivázela tanky. Už jsou tu druhý den, je jich 200 000, dvanáct divizí, střílejí a zabíjejí, ale nevyhráli.

NEVYHRÁLI!

To je to, co vyvolává můj největší úžas.

NEVYHRÁLI!

Nevědí si s touto zemí rady.

Nosorožec proti motýlu.

Unikáme jim.

Civí na nás s otevřenou hubou.

3. listopadu [1968] Praha

Všechno je v novinách a na fotografiích a v knihách. Nemám nic, co bych dodal.

Svět je jiný, než byl před jedenadvacátým srpnem, a to, co bylo, to už nikdy nebude. Cítím ostych. Nikdy bych se byl nenadál, že prožiju na vlastní kůži něco tak mimořádného a tak historického.

Dnes večer jsem jel kolem ÚV, po deseti týdnech znovu kolem míst, kde jsem po prvé v životě spatřil člověka s prostřelenou hlavou. Když jsem zabočoval na Hlávkův most, přijížděl proti mně od Štvanice ruský jeep s červeným pruhem vojenské policie. Za dva měsíce pařížského pobytu jsem odvykl potkávat sovětské vojáky... Tenkrát

devěťadvacátého srpna v poledne, když jsem odjížděl do Mnichova, stály před naším domem dva tanky a transportér. Noc předtím a také v předcházejících nocích stříleli vojáci ze všech hlavních, a my s Hankou ustupovali od oken a couvali do haly a viděli jsme tmou proškrtanou fialovými dávkami kulometů, věděli jsme, že se to nestřílí po lidech, že se střílí, abychom dostali znovu a znovu strach, skla v oknech drnčela, na psacím stole poskakovaly věci a já potom psal v koupelně na kolenou dopis Larise Šepítkové, aby ani ona, ani kdokoliv z mých moskevských přátel už nikdy nezvonil u mých dveří.

A spával jsem nervózně, na podlaze srovnanou hromádku šatů tak, abych se dokázal bleskurychle obléknout potmě, abych nahmátl klíč od půdy a vylezl po žebříku na střechu a po střechách utíkal... Kam? To nevím, to jsem nevěděl ani tenkrát. Seděl bych za komínem a čekal na rozednění. Dny byly bezpečné, ve dne – tomu se věřilo – se nikomu nemohlo nic stát.

Chtěl jsem vidět Juditu. Možná naposled – tenkrát jsme byli velice patetičtí. Za Berounem jsem potkal nekonečnou kolonu tanků, za Plzní přšlo, vypadalo to na konec světa, musel jsem jet s rozsvícenými reflektory.

V Mnichově jsem byl pět dní, pak jsem jel za Milošem Formanem a Ivanem Passerem do Paříže. Z Vídně volal Honza Němec, že přijede za námi.

Hotel Louisianne v rue de Seine, hotel de Seine, smlouva s Paramountem, nic si nepamatuji, nic se nedělo, nic jsem nedělal. Byl to ztracený čas. Sháněli jsme s Hankou byt a já věřil, že v něm konečně začnu psát.

Festival v Mannheimu, byl jsem členem poroty, z Mnichova přijely Veronika s Juditou. V neděli jsem jel s Hankou a Juditou na výlet do Heidelbergu. Byla zima a vlhko, Judita měla k obědu řízek s bramborovou kaší, jahody se smetanou a coca-colu. Veronika nás čekala ve Scale, odjely, já šel do hotelu Palast, lehl jsem si na břicho a brečel a Hanka mlčela a mlčela.

Pak jsme dostali v Baden-Badenu francouzské vízum a jeli do Švýcarska a byli v Lausanne u Francise Reussera a v Les Diebleretes u Muchy v dřevěném domě Petera Ustinova. A po pěti dnech jsme jeli přes Ženevu a Dijon znovu do Paříže, Hanka stále zvracela a znovu jsme bydleli v hotelu de Seine a znovu doufali, že Jean-Pierre Rassau obstará byt, v němž bych konečně začal psát.

Třicátého října v jedenáct hodin večer jsme přijeli do Prahy.

Co bude zítra?

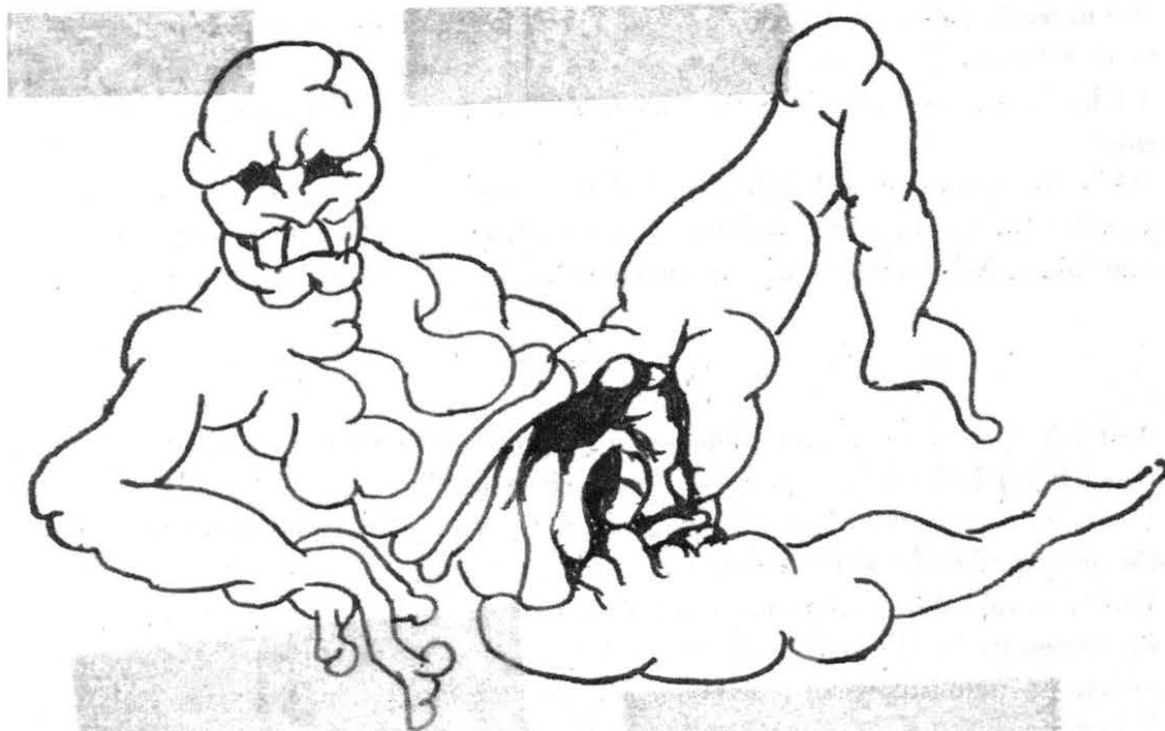
Co za týden?

Co za rok?

Je nás čtrnáct milionů a všichni se ptáme marně.

7. listopadu [1968]

Ve Vodičkově ulici hořel sovětský prapor a zástup lidí řval: „Ať žije Dubček!“ Od Karláku a Jungmannovou přijížděly auta s modrými světly na střeše, stříkačky s vodními děly a autobusy přeplněné esenbáky. Začali jsme utíkat.

Kresby Pavla Juráčka, vlepené do 29. sešitu jeho deníku
Repro NFA

Prý to trvalo celý den. Jenomže já spal až do večera a když jsem vyšel v šest hodin z domu, nevisela už v celém městě ani jedna sovětská vlajka.

Václavák byl poset dlažebními kostkami. Zřejmě se lidé bránili, když se na ně vrhli esenbáci.

Jak to, že se do toho nevložili Rusové? Měli jedinečnou příležitost. Už před třemi týdny jsem v Paříži četl, že sedmý listopad bude v Praze kritickým dnem. Nakonec se však nic nestalo... Nebo stalo? Možná, že ruské mlčení je horší než návrat tanků.

Nedokážu psát. Držet pero mi dělá potíže. Nejsem schopen se soustředit. Slova, která mě napadají, jako by neměla význam. Jako bych neuměl česky.

Jsem zoufalý. Všichni píšou, všichni pracují, ze mne se však stal pologramotný blbec. Zatím si toho nikdo nevšiml, jenomže...

Už to trvá rok. V Kanadě jsem na to přišel po prvé.

Žiju z desetiny svého vědomí. Ztratil jsem hlas. Jsem hovno a navíc se bojím. Tanků, kulometů, zástupů lidí, Rusů... Jsme na tom hůř, než kdybychom byli ve válce.

Zabývám se možností koupit si nové auto. Ta věc mě zaměstnává ze všeho nejvíc, jsem tím pokořen, tím, že ustavičně myslím na auto, jenomže nedovedu nic zařídit... Jenom si to představuji.

Už jsem v Praze týden. Asi jsem jej prospal s otevřenýma očima. Nepodařilo se mi vůbec nic. Nic si nepamatuji.

Včera jsem se opil s Kájou Chadimovou.

To je vše, co jsem za ten týden zažil.

Nemohu dnes spát. Čtu noviny, kouřím, čekám na únavu... Kdykoliv slyším v Žitné ulici auto, leknu se, že to jsou Rusové.

Tenkrát po jedenadvacátém srpnu jsem si znovu ověřil, že jsem zbabělý. Strašně se bojím toho, co přijde.

Kdybych mohl pracovat, bylo by mi mnohem líp, jenomže jsem vyřízen. Už asi nikdy nic nenapíšu. Nejsem k ničemu, a to je strašné pomyšlení: v těchto dnech, v těchto týdnech – být mrzákem, být v důchodu, pozorovat svoji nemohoucnost... Pozorovat sám sebe a vidět, že jsem se odrovnal, že jsem vyřazen, že je ze mne žvanil...

Nemám vůli začít znovu. Tak jako jsem kdysi přestal psát básničky, přes noc, nečekaně a definitivně, tak jsem nyní přestal psát vůbec.

Jsem u konce, jsem vypotřebován. Nemá smysl se do něčeho nutit.

Pití.

Fenmetrazin.

Existence ze dne na den.

Trvalo to pár let a je po mě.

Teď už jde jen o to, jak z toho vyjít se ctí. A co se zbytkem života... Od teď až do smrti... Jsem lhostejný, jsem strašně lhostejný, není nic, co by mi stálo za stránku popsanou strojem.

Dřív jsem MUSEL psát, ale to se změnilo. Nyní už mohu žít bez psaní.

Všeho je moc. Už na to nestačím.

Chtěl bych zasadit slunečnici a čekat až vyklíčí a poroste nahoru a po celou tu dobu se od ní nehnout a každému říkat: dejte mi se vším pokoj, copak nevidíte, že tady mám práci...

25. listopadu [1968]

Pondělí

Je šest hodin ráno. Ještě se pokouším... Bůhví proč jsem se zavázal natočit pro televizi Haškovy povídky. Řekli mi, že scénář je hotový, stačí jej vzít a točit. Když jsem jej přečetl, bylo mi málem do pláče. Nedalo se však už couvnout. Musel jsem napsat nový. Takže jsem znovu polykal fenmetrazin. Protože bez fenmetrazinu nenapíšu jedinou řádku.

Bude to měsíc, co jsem se vrátil z Francie. Nevím o tom měsíci nic. Jsem bez paměti.

Konec, konec, konec... To je všechno, co vím. Co budu dělat, co se mnou bude – na to myslívám jenom v posteli, když nemohu usnout.

Marně se pokouším najít způsob, jímž by se dal vysvětlit nebo alespoň popsat můj život posledních měsíců.

Celý týden nedokážu dojít na poštu, dát spravit auto, to je pro mne problém na čtrnáct dní ustavičných poznámek v diáři. Za celý měsíc jsem nedokázal zavolat na Barrandov, aby mě vzali zpět do stavu zaměstnanců.

Pořád něco sobě nebo někomu slibuji, nic však neplním. Ustavičně na něco zapomínám.

Nejstrašnější zážitky však mám s časem. Nemám vůbec na nic čas. Mám zoufalý pocit, že den trvá jen několik minut.

Judita je stále ještě v Mnichově. Ztrácím však pomalu schopnost ujasnit si, jak mám žít a jak organizovat svůj život, aby tu vůbec mohla být.

Nestačím už ani sám na sebe.

Od roku 1965 pomalu, pomaloučku umírám. Už nejsem to, co jsem byl, uvnitř jsem vyhnul, není to zatím vidět, nikdo nic neví, avšak jak dlouho to může ještě trvat?

Měl bych myslet na všechno to, co bude následovat a co mě nemine, a učinit něco, aby to nebylo tak zahanbující.

Nezadržitelně blbnout při plném vědomí je strašné. Raději bych měl rakovinu. Umřel bych bez hanby.

Živořím v troskách bytu, na troskách své práce, své paměti a svých snů a nevím o ničem, co by mi mohlo pomoci.

Jsou chvíle, v nichž se pozoruji s jistou radostí. To chcípání, to hroucení všech mostů mezi mým vědomím a slovy, jimiž jsem dříve dokázal všechno o sobě říci.

Už to neumím. Nejsem to, co tu píšu, jsem cizí, jiný, uzavřený, nesrozumitelný. Odcháším.

Tu a tam, když se mi zdá, že snad ještě není docela pozdě – slibuji si, že půjdu za psychiatrem. Abych mu řekl, že se rozpadám a že už není v mé moci tomu zabránit. Víím, že jsem nemocný, jenomže jak se jmenuje má nemoc? Už je to víc než lenost, než slabá vůle, než nespolehlivost... Avšak co to je – to, co je víc než lenost, co to je, že jsem proti

tomu tak bezmocný? Spím. Polospím. Od rána do večera, týdny a týdny, nemám sílu k existenci.

Je mi úzko, kdykoliv si uvědomím, že je mi naprosto lhostejné všechno, co dělám. I Gulliver. Všechno. Nemám totiž co říci. Nebo nemám zájem cokoliv říkat. Zdá se mi, že nic nemá smysl. Myslím sice v pojmech, které počítají s hodnotami, ale to je setrvačnost.

Ještě přesněji: ustavičně shledávám, že žádná má myšlenka nebo pocit nestojí za to, abych se kvůli tomu nutil k práci. Byla by to zbytečná práce. Proto už dávno nemám z práce radost. Musím se nutit. Když pracuji, tak vlastně proto, že se chci podobat lidem.

Jenomže má to smysl? Copak mé nutkání PODOBATI SE, BÝT JAKO ONI, neznamená, že NEJSEM?

Nemám boha, nemám domov, ničemu nevěřím, nic se nechci dovědět...

To, co teď píšu, to je asi pravda o tom, co cítím, asi je. Snědl jsem včera pozdě večer dva fenmetraziny. Proto mi to jde. Až se vyspím, probudím se opět jako hovado. A to, co nyní píšu, totiž vědomí toho, mi nebude vůbec nic platné.

Včera jsem přemýšlel, jak to mám udělat, abych znovu dokázal psát bez fenmetrazinu. A říkal jsem si, že si každý den sednu ke stolu na přesně vymezenou dobu a budu se pokoušet napsat pravdu o té chvíli.

A když jsem uvažoval, co bych napsal, aby to byla pravda a nic víc, věděl jsem, že bych napsal PRŠÍ a to že by bylo všechno.

Před rokem jsem byl v Rodez. Pěťadvacátého listopadu 1967. Pokouším se vzpomenout si. Z okna hotelu bylo vidět katedrálu, pršelo, ulice se svažovaly od katedrály vlevo dolů. Tím směrem byla hospoda, v níž jsme večeřeli... Ano, v Rodez jsme jenom přespali. Neměli jsme tam ani promítání, ani besedu. Přespali jsme tam cestou... Odkud? Cestou do Clermont-Ferrand. Cestou z Carcassonne...

Nemám Francii rád. A protože jsem psával básně a mnoho četl, nedokážu to říci se zadrhnutím. Nedokážu prostě bez vedlejších pocitů, bez pocitu, že vyslovím hřích, nedokážu pokojně říci: já nemám Francii rád.

Za týden tam však musím jet. Do Paříže. Už nikam nechci. Lidé mají strach, že spadne klec, že zavřou hranice. Do těchto hovorů se nevměšuji. Je mi to jedno. Je mi, a říkám to upřímně, je mi lhostejné, zdali se už nikdy nikam nedostanu.

1969

10. ledna [1969]

Pátek

Všechno pokračuje... Veronika unesla Juditu. Podali na ni žalobu a zahájili stíhání. Povleče se to měsíce, protože nemáme se západním Německem smlouvu o právní pomoci.

Pavel Juráček s manželkou Veronikou, šedesátá léta

Foto Karel Dirka

Jsem v té věci svědek. Seděl jsem na policii, sepisovali se mnou protokol a já měl pocit, že dostávám zavrať. Nikdy by mě nenapadlo, že jednou budu sedět před policejním úředníkem ve věci trestního činu spáchaného mou někdejší zlatou holčičkou a že o Juditce se bude mluvit jako o oběti únosu.

Takže nebude konec ani letos a ty absurdní příběhy vstupují do třetího roku trvání.

Natočil jsem pro televizi pět povídek a dvě písničky, sedmdesát minut filmu, zítra se to vysílá... Takovou ostudu, jakou budu mít, takovou jsem ještě neměl.

Gulliver je znovu ve výrobě. V březnu začínáme. Jenomže mě se stále třesou ruce, ráno se mi točí hlava a všechno je mi lhostejné.

Ve světlejších chvílích si slibuji, že půjdu k psychiatrovi...

22. ledna [1969]

Středa

Řekl jsem: „Mě se to nelíbí, pane profesore, to všechno, co se kolem těch lidí mluví a píše. My jim přece nemůžeme tvrdit, vy se nesmíte zabíjet, zůstaňte naživu, nedělejte to, když nejsme schopni jim odpovědět na jejich požadavky. Všichni, pane profesore, vedou sentimentální a vlastenecký řeči, všichni strašně ochotně uznali nového národního hrdinu, ale o tom motivu se mlčí... Třeba se vám to bude zdát cynický, pane profesore, ale já si myslím, že ty ostatní se prostě musí zabít, když si to předtím slíbili a když Jan Palach umřel a nic se nestalo. On přece neumřel proto, aby po něm pojmenovali

náměstí! My mu teď určitě odhalíme spoustu pomníků a budeme mít pocit, že ho tím máme s krku. Jenomže se na tom Václaváku nezapálil proto, že by stál o pomník! Je to teprve den, co umřel, a už se kolem té jeho smrti strašně lže. Všichni jsme zbabělí, pane profesore, a proto máme tolik řečí o velikosti jeho hrdinství.

My jsme mu totiž nic neslíbili, my jsme mu nedali žádný čestný slovo. Ale těch čtrnáct kamarádů... A my je teď necháváme ve štychu, pane profesore, oni jsou tady mezi námi, ještě žijou, ale žijou na dluh a čekají, co se stane. A jak to vypadá, nestane se nic. Takže oni se prostě musí zabít. Nic jiného jim nezbyvá. Nemůžou si nic rozmejšlet, protože Palach je už mrtvý. A když jim teď někdo skrz televizi a rádio a noviny říká: chlapci a děvčata, nezabíjejte se!, tak je vlastně navádí, aby se zachovali jako svině. Protože jestli nic neuděláme, tak Palach umřel zbytečně... A když těch čtrnáct se rozhodne pro život, přidají se tím k nám. Přidají se k nám proti Palachovi. A do nejdelsí smrti ho budou mít na svědomí. Já bych nechtěl být na jejich místě, pane profesore. Vám se to možná zdá zvrhlé, to co říkám, jenomže já už nemůžu poslouchat všechny ty projevy soustrasti, ty obdivy, to žvanění o hrdinství, ty řeči o Husovi, ty kecy o vlastenectví mladé generace... Protože těch čtrnáct, jestli je policajti nepochytali, čeká na něco jiného. Těch čtrnáct čeká, zdali je někdo osvobodí od rozsudků smrti, který nad sebou spolu s Palachem vynesli. A to, co je může vysvobodit a zachránit, to bylo řečeno velice jasně ještě dřív, než se Palach na Václaváku zapálil.

On umřel ne proto, aby dokázal, jaký jsou Češi hrdinové a vlastenci. On umřel proto, aby byla zrušena cenzura. A dokud k tomu nebude nic řečeno nebo uděláno, je zbytečný pořádat průvody a vyhlašovat státní smutky. Tím se nic neřeší, tím si jen pokrytecky děláme alibi a chlácholíme svědomí.

A ještě něco, pane profesore, víte, co je strašné? Že už teď, den po Palachově smrti, a vlastně to začalo už dřív, už sedmnáctého, v pátek, se začalo vyhrožovat těm ostatním. Všichni ti řečníci, hlavně Císař a Černík, ale i Svoboda, dávají těm čtrnácti najevo, že nárok na titul národního mučedníka má jenom Palach... Jeden hrdina stačí, když už se to stalo, a všechno, co by se mělo přihodit po něm, už bude posuzováno docela jinak. Možná, že z toho udělají provokaci nebo pobuřování nebo dokonce protistátní čin... Vláda si prostě nemůže dovolit, aby se každý pátý den loučila s dalším upáleným hrdinou a jednoho po druhém slavnostně odkládala do národních dějin. Těch ostatních, těch by se tak snadno nezbavili jako Palacha, jejich smrt by se už nedala uhradit soustrastnými telegramy a tryznami a pomníky... Myslíte si, pane profesore, že těch čtrnáct, co jsou na radě, o tom všem neví? Vžijte se do nich, zkuste to a uvidíte, že jim nezbyvá nic jiného, než si teď říci: tak dobrá, s Palachem, s tím jste to zahráli do autu, takže je nyní řada na číslo dvě. Číslo dvě si prej vytáhla nějaká holka... Má to udělat dneska nebo zejtra... A potom, až ta holka bude umírat v nemocnici v té vaně plný oleje, potom se teprve ukáže, jak strašně zbabělý a pokrytecký a navíc strašně vypočítavý byly všechny ty dojemný a patetický řeči kolem Palacha.

Těch patnáct složilo přísahu, pane profesore, možná, že mezi nima jsou lidi ještě statečnější a ještě vznešenější, než byl on... Co o nich víme? Nic. Palach si vytáhl číslo jedna, a to je náhoda, a ti ostatní od toho okamžiku vědí, že právě jen ta náhoda způsobila, že ze všech nejdřív umřel právě on... A to je přibližně to, co jsem vám chtěl říct, pane profesore. Že nikdo nemá právo zapřísat je nebo jim nařizovat, aby se nezabíjeli,

protože od té chvíle, co Palach umřel, se už nikdy nemohou znovu sejít a vzít tu společnou přísahu zpět. A jestli se stane, že se upálí všichni, bude to naše vina, pane profesore, my budeme odpovědni za jejich smrt... Protože jestli umřou, bude to jednou provždy znamenat, že jsme se nepokusili o to, co vyslovili ve svých dopisech na rozloučenou.“

Neřekl k tomu nic. Všechno už řekl předtím. Sedl si v klubu k nám, celé odpoledne a večer strávil na fakultě... Jedna schůze za druhou, nekonečné schůze... Nekonečné řeči o člověku, jenž shořel ve čtvrtek pod rampou Muzea.

Nikdo nic nechápe. Píše se rok 1969 a ustavičně je slyšet ujišťování, že až dosud žijeme ve střední Evropě.

Pozdě večer se říkalo, že už se ta holka upálila. Prý před sovětským velvyslanectvím. Někdo to popřel. Včera prý odjela do Bratislavy a udělá to tam. Na náměstí před Carltonem. Někdo další řekl, že nedojela. Prý ji ve vlaku zadržela policie. Odpoledne se říkalo, že kdosi uhořel v Ústí nad Labem. Jenomže nikdo další o tom nic nevěděl a navíc se ta zpráva už neopakovala.

V půl jedné v noci v Brně na náměstí Svobody se u katafalku Jana Palacha polil benzinem a zapálil triadvacetiletý zámečník Marynka. Studenti, kteří tam drželi čestnou stráž, ho uhasili. Ministerstvo vnitra k tomu vydalo prohlášení, že jde o trestaného, defektního člověka, který navíc spadl před rokem na hlavu z výšky pěti metrů.

O tom dělníkovi, jenž se pokusil upálit v Plzni a jenž zřejmě zemře, vnitro tvrdí, že byl rovněž trestán, navíc před rozvodem a měl prý už dříve sebevražedné sklony.

Tyto dva případy však nikterak nesouvisí se studentskou skupinou Jana Palacha. Číslo dvě se dosud nerozhořelo.

V Budapešti se však v neděli upálil student, jemuž bylo teprve sedmnáct...

Kdykoliv jedu Starým Městem, zabočím v Dlouhé třídě k Haštalskému náměstí. Jsou tam. A já znovu a znovu musím uvěřit vlastním očím. Kulomety na obrněných transportérech jsou obaleny plachtovinou a vojáci se samopaly na zádech znuděně hledí za mnou.

Šestého ledna v noci se rozkřiklo, že z Mladé vyjely tanky a míří do Prahy. Lidé si začali zděšeně telefonovat. Chystali se k útěku. Protože kdyby měli přijet ještě jednou... Jedenadvacátý srpen by se už neopakoval. Opakovala by se Budapešť. Ale té noci jenom strašili, vyjeli z posádek, do Prahy však nevstoupili.

Jel jsem jim vstříc. Chtěl jsem je vidět. Říkal jsem si, že budu mít čas uhnout, kdyby se vynořili. Avšak silnice od Vysočan k Počernicům byla prázdná. Taxikář, který se vracel z Poděbrad, říkal, že zůstali stát v polích u křižovatky za Mochovem.

Od srpna uplynulo pět měsíců. Dosud jsem si však neodvykl otvírat okno a vyklánět se ven, kdykoliv zarachotí v Žitné ulici těžké nákladní auto. Napjatě pozoruji nároží a čekám, že se vynoří hlaveň tanku.

Děti si hrají v parcích na okupaci a žádné z nich nechce být Rus...

To, co trvalo staletí, skončilo během jediné noci.

Do našeho domu vstoupilo nemotorné zvíře, zalezlo do kouta a dřímá s pootevřenýma očima. Chodíme po špičkách.

To je čas, v němž dokončuji přípravy k natáčení, a čas, v němž mě Veronika zve k soudu.

Pavel Juráček s dcerou Juditou, šedesátá léta

Foto archiv

Už od ní nelze čekat nic, než bezohledná neosobní slova, jež předem konzultovala s advokátem.

Zaskočilo mě to. Jsou věci, kterých bych se nenadál. Zkonstruovala kolem mne historii sestavenou z polopravd, promyšlených lží a důmyslně vybraných pomluv. Četl jsem žalobu a protokol s otevřenou hubou. A jen nerozhodně, se zábranami a s pocitem studu jsem se odhodlával a odhodlávám jít proti ní. Ta formulace mě nepřestává ohromovat. Jít proti ní! PROTI Veronice.

Proti ní kvůli Juditě...

1. února [1969]

Sobota

Mám dluh 1 000 dolarů. V listopadu jsem si půjčil na auto, stálo 15 300 bonů, za fiata jsem dostal 5 800, něco jsem měl z Francie a zbytek jsem si půjčil. Patnáctého listopadu jsem si přivezl austina 1 300, měl jsem pod oknem auto, o kterém jsem snil. Byl jsem přesvědčen, že dluh zaplatím do tří neděl. Paramount mi měl podle smlouvy vyplátit ještě 1 400 dolarů ve francích. Stačilo napsat dvacet stránek filmového námětu, dát je přeložit do angličtiny, odletět do Paříže, v ulici Meyerbeer se ohlásit u pana Beuzakeina a po trapné a koktavé rozmluvě v jazyce anglickém obdržet šek na devět tisíc franků.

Přespat u Jirky Janouška v rue Delambre nedaleko Rotundy, vykašlat se na Paříž a hledět co nejrychleji být na Orly a čekat, až reproduktory vyzvou cestující na lince Paris – Prague...

Jenomže jsem to nedokázal. Dnes je prvního února a já se dosud neodhodlal požádat o francouzské vízum a o letenku, pořád na to jenom myslím, nenapsal jsem nic, začnu snad až dnes... Do konce měsíce to musím všechno stihnout. Napsat námět, dát jej přeložit, odletět, být tam, vrátit se včas... Mám hrůzu z toho, že pan Simon Beuzakein – jehož babička pocházela z Polska a dědeček ze severní Afriky a jenž je tak krásný, že panáci z výkladních skříní Pierra Cardina by vedle něho vypadali nevzhledně – na mne upře mrzutý pohled a bude pečlivě vyslovovat věty sestavené z nejjednodušších slov, o nichž lze předpokládat, že je ovládám, a jimiž mi sdělí, že smlouva uzavřená mezi mnou a Paramount Pictures, signovaná zároveň panem Kachtíkem, reprezentujícím „the interests of the Czech Movie Industry“, a projednaná za účasti pana Clauda Berriho z Renn Productions, počítala, že budu dostávat 200 dolarů týdně „as development monies for the purpose of creating, writing and delivering to Paramount during the period of 15 weeks, but not later than December 21st, 1968...“ Jelikož jsem toto ujednání nedodržel a odjel koncem října do Československa, Paramount není povinen vyplatit mi zbytek smluvené částky, přestože jsem námět odevzdal. V článku 6. smlouvy totiž stojí, že budu „accept to work wherever Paramount designate in Europe (Iron Curtain countries excepted) and in America“. Jenomže já jsem bez vědomí Paramountu překročil „Iron Curtain“, zůstal za ní a vůbec nevzal na vědomí, že jsem byl zavázán „to devote my entire time during these 15 weeks and to render my services to the best of my ability“. Načež mi pan Beuzakein možná položí sugestivní otázku, zdali si myslím, že mám na oněch 1 400 dolarů nárok, když jsem v týdnech, za něž by mi měly být vyplaceny, žil v Praze, psal a točil pro Československou televizi a připravoval k natáčení film, jehož scénář jsem Paramountu nenabídl, ačkoliv jsem věděl, že všechno, co budu dělat mezi 9. zářím a 21. prosincem loňského roku by mělo de facto patřit Paramountu. A já řeknu, že si to nemyslím a že pan Beuzakein má pravdu, napadne mě spousta argumentů, jimiž bych mohl ty dolary zachránit, kdyby pan Beuzakein rozuměl česky, jenomže má angličtina stačí jen tak tak ke sdělování prostých pravd, jelikož k věrohodnému lhaní je nezbytné ovládat druhé a třetí významy slov a možnosti větné skladby...

Takže se rozloučíme, sjezu výtahem do přízemí, od stolku v mramorové hale na mne vzhledne vrátný, já řeknu česky: polib mi prdel, vole!, on zdvořile odvětlí: au revoir, monsieur!, já se zastydím, že si vztek na Beuzakeina vylévám na portýrovi, vyjdu na ulici, na rohu u Cinéma Paramount zabočím vpravo a budu se otráveně loudat bulvárem des Capucines k Opeře, od výkladu k výkladu, na náměstí se zastavím, budu se koukat na místo, na němž jsem v prvních říjnových dnech, bylo to v sobotu po obědě, nedával pozor a naletěl na zadní nárazník černého citroëna, jemuž se vůbec nic nestalo, zatímco já měl reflektor na dranc a velice zdeformovaný levý blatník, a na místo u autobusové stanice, kde na mne majitel toho citroëna ječel, jak si to představuju, že neumím francouzsky, a znovu ucítím zášť proti Francii a Francouzům, a půjdu pěšky, protože se mi hnuší metro a v autobusech se nevyznám, třídou de l'Opera, projdu Louvrem, a po mostě Carrousel přejdu na levý břeh nebo před Louvrem zabočím do ulice Rivoli a budu se flákat až ke krámkům se zvířaty, a tam mezi štěňaty, koťaty a malými hubenými opicemi si

znovu vzpomenu na Juditu, takže mi zase bude do breku, dostanu na sebe vztek, vydám se přes Citè, na St. Michel si koupím New York Herald Tribune, pařížské vydání, sednu si na nejbližší židli, dám si koňak, budu se pokoušet číst a naleznu článek, v němž bude psáno, že československá krize nekončí...

A budu mít tisíc dolarů dluhu, což je pětatřicet tisíc korun, jenomže v korunách to splatit nemohu, slíbil jsem franky, takže si vzpomenu na paní Trevisan, která by mi možná mohla půjčit, protože co je to pro ni tisíc dolarů...?

Jenomže stačil by dopis? Asi nestačil. Musel bych za ní jet do Benátek, což je pro mne strašná představa. A navíc nemám čas... Jet do Benátek... Je tam vůbec letiště mezinárodních linek, nebo se přistává v Milánu a odtamtud bych musel vlakem do Mestre...? Bloudit pak Benátkami, najít nábreží Zetere, stát před palácem s číslem 272, před palácem rodu Trevisan, a zuřivě se bránit nutkání nikdy tam nevstoupit, vykročit, vzdalovat se, dostat se co nejrychleji do Prahy... Jenomže ten dluh vrátit musím.

Nechat se očumovat urozenými a bohatými a vznešenými přáteli paní Trevisan... Vnímat jejich shovívavé usměvy nad jejím kuriózním hostem z komunistického zapadákova... Donekonečna prožívat ty trapné chvíle bezmocného vzteku, v nichž se někdo pokouší navázat se mnou rozhovor a marně pak ukrývá rozpaky a despekt, když shledá, že nejsem schopen konverzace... Vrtět hlavou a pitomě se usmívat, když mi lidé nabízejí k rozhovoru postupně angličtinu, francouzštinu, němčinu, italštinu... Když nechápou, že neumím nic... Když se pak tváří, že se nic nestalo a že na tom vlastně nezáleží...

Ale i to lze nakonec vydržet, jenomže paní Trevisan by se pokoušela být se mnou sama... Chtěla by mě držet za ruku, koukat mi do očí... Jednou si do Prahy přivezla psa, byl to afghánský chrt, podíval se z okna auta na mne a já se vyděsil, protože se nejenom díval stejným způsobem jako ona, ale byl jí navíc strašně podobný. Od té doby se jejímu pohledu vyhýbám, kdykoliv na mne pohlédne, zírá na mne afghánský chrt...

Ukazovala by mi palác, nábytek, koberce, obrazy, nádoby, člun uvázaný pod kameninými schody, svůj pokoj, můj pokoj, další pokoje – chovejte se tu jako doma...

Trnul bych strachem, sotvaže by se začalo stmívat. A v noci v posteli bych tajil dech, lekal bych se každého vzdáleného zvuku, upíral oči na dveře a nervózně formuloval věty, které bych řekl, kdyby došlo k nejhoršímu, kdyby zaklepala a vstoupila s tím, že se jde zeptat, zdali už spím a zdali něco nepotřebuju...

Během těch měsíců, co jsme se setkávali, jsem pravidelně dostával zuřivé záchvaty, protože jsem ji nikterak nemohl přesvědčit, že s ní spát nechci a nikdy nebudu. Nebylo to však nic platné, neurazila se, ani když jsem na ni křičel, že je možná třikrát tak stará, než všechny ty holky, s nimiž mě vídá... Řekl jsem, nespál bych s vámi ani na pustém ostrově... Jednou jsem dokonce strávil část odpoledne nad slovníkem, abych našel slova, jimiž bych jí vysvětlil, že se štítím jejích doteků, kdykoliv se pokouší držet mě za ruku, pohladit mi tvář nebo mi sáhnout na koleno, a aby se nepokoušela zdůvodňovat to ustavičně jakousi přátelskou náklonností, když jde prostě jen o chlípnost... Neurazila se však, řekla, že jí nerozumím a že jsem hloupý...

Třeba se změnila. Naposled jsem ji viděl osmadvacátého srpna večer v hale Alcronu. Václavák byl plný tanků, na rohu Štěpánské sbírali lidé vystřílené nábojnice, měl jsem jich plné kapsy... O několik dní později byla paní Trevisan operována. V Paříži jsem

slyšel, že z Prahy odjela do Londýna, protože se ukázalo, že má rakovinu... Ve skutečnosti musela zůstat v Praze. V těch dnech mezi Prahou a Londýnem neexistovalo spojení. Letiště bylo obsazeno ruskými tanky. Operovali ji tudíž v Praze. Před čtrnácti dny jsem od ní dostal dopis...

„I was near death, nearer then I have ever been... I have recovered. For how long, I don't know.“

Nevím a nikdy jsem nevěděl, kolik je jí vlastně let. Určitě přes padesát... Po tom všem, co loni v Praze prožila, se bezpochyby definitivně smířila se stářím.

Možná, že po tom svém poštilém šmejdění Evropou, a to zejména východní, v usilovném odhodlání vlákat do postele nebo do auta co nejvíce mladých pánů, dospěla konečně k moudrosti a pokoji... Koukám na poslední větu jejího dopisu. „You are one of those rare people I shall always feel close to and long to see.“

Vždycky mi chtěla pomoci, vnucovala mi auto, chtěla financovat Gullivera, ve Valdštejnské hospodě mi nabízela tři tisíce dolarů, abych mohl v Tuzexu koupit byt Verončině matce... Avšak já zčervenál a dostal zlost pokaždé, sotvaže se pokoušela zaplatit za mne třeba jen whisky v Redutě.

Jestliže dojde k nejhoršímu a Simon Beuzakein mi zdvořile vysvětlí, že společnost Paramount Pictures mi nedluží ani frank, nezbude mi, než Dessa Trevisan... Možná, že by třeba i pochopila, že nemám čas jet do Benátek... Jenomže neexistuje možnost, jak poslat do Československa hotové peníze. Banka by mi vyplatila bony... Paní Trevisan by musela najít člověka, který má cestu do Prahy a který by byl ochoten přestoupit zákon. Já však slíbil vrátit dluh nejpozději do dvacátého února, když jsem předtím nedodržel čestnými slovy zaručené lhůty do konce listopadu, do poloviny prosince, do Vánoc, do konce roku, do poloviny a posléze do konce ledna.

Mohla by napsat nebo zavolat do Prahy, žije tu řada západních novinářů a nejrůznějších zástupců, s nimiž se dobře zná... Tisíc dolarů, to je však asi moc na takto komplikovaný způsob půjčky. Navíc v posledních týdnech a od Palachova upálení zvlášť dělají estébáci co mohou, aby v Praze objevili důkazy o činnosti západních agentur. Po tom, co ČTK vydala dopis Blanky Nacházové, jehož naivní blbost je málem neuvěřitelná, je zřejmé, že se do práce pustili už i experti NKVD. (Spousta lidí tvrdí, že odposlouchávací zařízení, které Vašek Havel objevil minulý týden doma ve stropě, nebylo v opatrování a užívání regulérního oddělení StB, ale že je se vši určitostí instalovali estébáci, patřící k protidubčekovskému křídlu ve vnitru a pracující na vlastní pěst v kontaktu s NKVD.)

Vilém Nový se dal v interview pro AFP slyšet, že existují jakési důkazy, že Jan Palach, svedený a donucený ke svému činu jistými temnými silami, se měl před upálením polít speciální fakírskou tekutinou, která hoří STUDENÝM plamenem, avšak v poslední chvíli mu NĚKDO nepozorovaně tuto neškodnou tekutinu vyměnil za hořlavinu se smrtelnými důsledky...

Jelikož tento blábol, počítající s negramotností, která se na nic neptá a nikdy nežádá důkazy, sám o sobě vylučuje možnost, že by mohl vzniknout zde v Praze v myslích českých příslušníků vnitřní sdržené kolem Šalgoviče a pracujících pro Indru, Biřaka, Koldera a ty ostatní, je jasné, že do Prahy byl přivezen projekt sestavený experty, kteří rozdíl mezi průměrným Čechem a průměrným Ázerbajdžáncem považují za zanedbatelný.

Vilém Nový zpravodaji AFP naznačil, že některé „znepokojivé body“ okolností Palachovy sebevraždy byly již zmíněny na shromáždění v libeňské Čechii. Jodasovi stoupenci byli pravděpodobně vybráni k ověření stravitelnosti onoho importovaného projektu.

Což byla vážná chyba. V libeňské Čechii se totiž neshromažďuje statistická reprezentace českého národa, ale skupina poázerbajdžánštěných Čechů.

Že koncept, podle něhož má být v Československu odhalena, usvědčena, rozdrčena a vykořeněna kontrarevoluce, narazil v Praze přinejmenším na rozpaky, je zřejmé už z toho, že dopis slečny B. N., „objevený“ několik dní před pohřbem Jana Palacha, vyšel v ČTK nakonec až po pohřbu, čímž vlastně nesplnil to, co od něj bylo očekáváno. Muži, kteří jsou v Praze odhodláni a pověřeni uskutečnit úkoly, před nimiž proti všemu očekávání selhaly motostřelecké divize a tanky, jsou jistě odhodláni ke všemu, nicméně se jim asi nechce dělat ze sebe pro nic za nic voly. Patrně si dovolili namítnout, když byli po výkladu o vytvoření, odhalení a zničení kontrarevoluce vyzváni k dotazům a připomínkám, že fakírská tekutina vydávající studený plamen narazí u publika na nedůvěru, jelikož v českých zemích tradice čarodějnic, nadpřirozených úkazů a lidových kejklřů zanikla s rozvojem průmyslu koncem minulého století, nehledě k tomu, že informace se u nás už dávno nerozšiřují ústním podáním ve formě pověstí a legend, takže neuvěřitelné zprávy nemají dlouhé trvání, jestliže postrádají solidních důkazů. A pokud jde o dopis slečny B. N., lze se vši pravděpodobností očekávat, že černý mercedes zvěstující trojím zahoukáním Blance N., že nadešel smluvený okamžik její smrti, bude publiku příliš připomínat pitomost a nevynalézavost zlosynů, jimiž se hemžila úpadková buržoazní literatura, odvádějící čtenáře od skutečných problémů do světa smyšlenek; tento druh literatury má publikum dosud v živé paměti, jelikož ve zdejších zemích, na rozdíl od některých jiných zemí, následoval po epoše feudalismu kapitalismus.

Jak to však vypadá, lidé, kteří se dovolávají zdravého rozumu a logiky, mají mezi experty a instruktory NKVD a mezi smečkou Čechů, jimž jedenadvacátý srpen zachránil existenci, slabý hlas. Dopis s černým, třikrát houkajícím mercedesem prošel... Konec konců, to, co se tady má stát, se bude – jestliže se dílo podaří – málo starat o způsoby a události, skrze které bylo uskutečněno. Anatol France píše, že ze všech důkazů jsou nejlepšími důkazy falešné, protože jsou vymyšleny se všemi podrobnostmi a přesně pro zamýšlený účel.

Je nyní velice riskantní stýkat se se západními cizinci. Tým pověřený pátráním po důkazech o stycích kontrarevoluce se západními rozvědkami bedlivě dává pozor a hledá nejvhodnější materiál k vytvoření důkazů, jež by mohly být na požádání po ruce. Nikdo si nemůže být jist. Ze sovětského hlediska žijí v Československu statisíce kontrarevolucionářů, bude-li se to hodit, celé miliony, většina obyvatel, nezbude-li nic jiného, než vydat znovu povel generálům, jestliže se ukáže, že úsilí NKVD nikam nevede a Dubčekova pozice že setrvává nezměněna...

Už z toho nemám hrůzu, co se má stát, to se stane, žiju v prostoru, jehož osud je nevypočitatelný, denodenně čtu a slyším varování o „nedozírných následcích“, které nás čekají, jestliže se Rusové znovu pohnou. Mohou se však pohnout kdykoliv, aniž bychom se vůbec dověděli důvod. Nepotřebují důvod. Možnosti, že se ráno probudím, v celé republice nebude jediný sovětský voják a na titulní straně novin bude uveřejněna omluva Nejvyššího sovětu československému lidu zůstává ve své nepravděpodobnosti stejně reálná,

jako možnost, že se ještě tuto noc nechápavě zvednu v posteli na loktech, za drnčícím oknem se bude rozsvěcovat a zhasínat obloha, uslyším jekot padajících raket, dunění explozí, třesk okenních tabulí vyražených tlakovou vlnou, oblečen v tom, co mi padlo do rukou, poletím po schodech, porážen lidmi budu porážet lidi, odemknu auto a přecpanými ulicemi se budu prodírat na Smíchov, do Košíř, do Motola, obklopen a ohlušen požáry, detonacemi, havarovanými auty, ječícími ženami, zsinálými muži a naříkajícími dětmi, a v koloně přeplněných aut srážejících se navzájem ze silnice, pojedu přes Loděnice a Beroun a Králův Dvůr, dokud nebude silnice zatarasena těmi, kteří byli zastaveni kulometem a kteří se pokoušejí uniknout tankům jedoucím nám od Plzně vstříc... Najde se spousta lidí vědoucích o postranních silničkách, které vedou k hranici oklikami, budeme za sebou zanechávat vozy, jimž došel benzin, budu mít auto přeplněno cizími lidmi, uvidíme na obloze červenou zář, budeme se přít, zda jsou to Rokycany nebo Plzeň, zaslechneme kulomety a samopaly, pojedu stále rychleji, prudce zastavím, před námi budou hořet auta, spatříme lidi utíkající proti nám, bude slyšet rachocení pásů, pokusím se obrátit auto, sjezu na polní cestu, posléze to dál nepůjde, ani tam, ani zpátky, znovu zaslechnu kulomet, znovu rachocení pásů, opustím auto a budu utíkat a za svítání už nebudu moci, v hloučku lidí vlekoucích rance a děti budu putovat polními cestami a po prvé si vzpomenu, že jsem neměl jet na Plzeň, ale do Příbrami a rozhodnu se dostat se tam pěšky...

A tak se stanu sovětským občanem definitivně zachráněným před kontrarevolucí, nebude nás už čtrnáct milionů, bude nás méně o padlé a o ty, jimž se podařilo utéci, jednoho dne pak dostanu úřední oznámení a budu se spolu s desetitisíci a statisíci ubírat tou dlouhou cestou, kterou před námi prošli Litevci a Estonci a Lotyšů a Ukrajinci a povolžští Němci a Poláci a obyvatelé Moldávie...

Pokud nebudu zabit nebo zastřelen nebo odsouzen k nuceným pracem, pokud neumřu při výslechu nebo na útěku nebo během transportu, pokud nepojdu hladem nebo žízní nebo mrazem, zůstanu živ a zůstaneme živi a neštěkne po nás pes.

Protože počínaje jedenadvacátým srpnem přestala platit logika, která zde platila od počátku našich dějin; nemá smysl pokoušet se objevit v historii jakousi zkušenost nebo poučení, v němž by se dala zahlédnout naděje. To, co se tady stalo a co trvá, to je konec i začátek, konec všeho, co bylo poznáno a co lze poznat, začátek událostí a dějů, o nichž nelze říct vůbec nic... Naše šance jsou náhle neohraničené: můžeme se stát středem světa, můžeme definitivně přestat existovat...

Denodenně od rána do večera se k tomu vracet, celé týdny, celé měsíce, se všemi známými, se všemi neznámými, s kýmkoliv, s každým, znovu a znovu prožívat ten rozhovor, jenž začal tenkrát v noci a od té doby nevede ku konci... A současně žít, jako předtím, pracovat, milovat, smát se, pokračovat ve všem, co bylo začato předtím...

Četl jsem, že od srpna ubylo sebevražd.

Už je znovu ráno, chtěl jsem tuto noc psát námět pro Paramount. Kvůli dluhu... Mohl bych o tom dluhu napsat námět. Protože Paramount, jako ostatně kterákoliv jiná americká společnost nebo instituce, může být považována za krycí zařízení CIC nebo FBI. Záleží to pouze na fantazii a vůli příslušného pracovníka vnitra, jenž by byl pověřen mým případem. Vzhledem k tomu, že jsem v posledních dvou letech mnohokrát navštívil západní země, je vyloučeno, abych se nedostal do styku s cizími rozvědkami. Jestliže

bych to zapíral, usoudil by vyšetřovatel, že nemám čisté svědomí. Je tudíž pravděpodobné, že by učinil vše, aby mě přiměl k přiznání. Můj případ by se pak vyvíjel asi tak, že bych ze všeho nejdříve učinil Haro Senfta agentem západoněmecké centrály spolupracujícím s revanšistickými organizacemi. (Původem z Budějovic, odsunut v roce 45, mluví česky.) Přes Senfta by se mi podařilo navázat spojení s dalšími agenty kryjícími svoji činnost v různých kulturních institucích. Přiznal bych se, že jsem se s nimi scházel na festivalech v Mannheimu a Oberhausenu. Kdyby to nestačilo, pokusil bych se zkonstruovat historii své spolupráce s francouzskou tajnou službou. Za agenta, který mě získal, bych označil Jacquese Roberta, jenž ve skutečnosti nebyl prezidentem federace kino-klubů, ale pracovníkem tajné služby se sídlem v rue Ordener. Georges Goldfeyn by se výborně hodil pro spojení se sionistickými organizacemi.

Tito dva zorganizovali pod rouškou přehlídky čs. filmů školení agentů získaných z řad režisérů a novinářů.

Odměňování jsme byli (jak ostatně už naznačil sovětský kritik Bolšakov) cenami a diplomy a předem podplaceným úspěchem na západních festivalech.

Kdyby nestačilo ani to, zapletl bych do věci i Veroniku. Pokoušel bych se dokázat, že jsme se rozvedli jenom proto, aby mohla získat německé občanství a pečovat až do mého útěku o můj majetek na západě.

Také bych mohl tvrdit, že jsem byl ve styku se Šejnou, předával mu úkoly a informace a posléze mu připravil útěk.

Simon Beuzakein by mohl být pařížským rezidentem CIC...

Paní Trevisan by pracovala pro několik rozvědek najednou a vzhledem k jejímu jugoslávskému původu bych mohl podle okolností tvrdit, že je buď agentkou titovskou, nebo že udržuje styky s ustašovci. Jestliže si od ní budu muset půjčit těch 1000 dolarů, mohl bych to pak vysvětlit jako obnos, jenž jsem měl rozdělit mezi chuligány, kteří organizovali výtržnosti u pomníku sv. Václava.

Muž, který by mě měl na starosti, by se mnou musel být velice spokojen. Možná, že už po několika týdnech práce by měl dostatek důmyslně skloubeného materiálu, aby mě mohl předati prokurátorovi, aniž by se musel strachovat, že se před soudem jedenkrát spletu.

Napsal jsem dnes osmatřicet stránek... Nevím, kolik je hodin a nevím, v kolik jsem si sedl ke stolu. Ztratil jsem však celou noc... Žvaněním.

Avšak už končím. Za chvíli dopíšu poslední stránku sešitu. Další si nekoupím. Zakázal jsem si to.

Neboť energii, kterou jsem v posledních třech letech promarnil nad tím, čemu se už dávno ostýchám říkat deník, jsem mohl spotřebovat užitečněji. Zajisté by se dalo spočítat, o kolik scénářů, povídek a článků jsem napsal méně kvůli těmto nesmyslným sešitům... V srpnu, když jsem se před odjezdem do Mnichova pokoušel rozeznat, co ze svých rukopisů mám zničit a co zachovat, byla těch sešitů plná kartonová krabice od lahvového piva. A jak jsem na ni bezradně a nervózně civěl, marně jsem zaháněl pocit studu nad tím, že nemám odvalu jednoduše tu krabici odnést dolů a vysypat do popelnice a navrch vyprázdnit koš s kuchyňskými odpadky. Protože ani na smrtelném loži nebudu ochoten

se přiznat, že jsem celý život věřil, že po mně zůstanou nejenom scénáře, filmy, články a možná i knihy, ale též všechny deníky, ta spousta sešitů, z nichž některé už nyní chytá plíseň... Já na ně věřil víc než na scénáře a na filmy... Je mi trapně, když to přiznávám. Nedovedu to nijak vysvětlit, ten pocit jistoty, že neztrácím čas, že jej ztrácím méně, než psaním *Ikarie*, *Bláznovy kroniky*, *Kinoautomatu*...

Teprve mnohem později jsem pochopil, co skutečně jsem ztrácel a ztrácím, když pokračuji v tom pubertálním návyku. Díky těm sešitům jsem se nikdy nenaučil realizovat se v práci. Náměty a povídky a scénáře jsem psal z vnějšku, bez účasti svého soukromí, svého životopisu a své paměti. Nevyjadřoval jsem tou prací sám sebe, vyjadřoval jsem téma. Během těch let jsem napsal jenom tři, jenom tři malé povídky, o nichž dnes vím, že jsem jimi chtěl vyslovit něco zevnitř. V roce 1957 povídku *Rostou nám krásní lidé*, o rok později na FAMU *Prostřednictvím kočky* a o prázdninách téhož roku *Konec srpna v hotelu Ozón*.

František Daniel mě pak až do čtvrtého ročníku utvrzoval v přesvědčení, že mám svoji ctižádost obracet k tématu a k způsobům jeho zpracování. Rozhodnutí stát se scenáristou jsem bral velice vážně. Danielovy přednášky mě utvrdily v přesvědčení, že umění scénáře spočívá v dobře promyšlené expozici, obratně zkonstruovaných zápletkách a neočekávaných peripetiích, ve schopnosti soustředit všechny konflikty do logické katastrofy a přijít vzápětí s elegantním rozuzlením. Jelikož jsem nepokládal film za umění, nenapadlo mě tenkrát, že bych se měl ve scénářích pokoušet o víc, než o řešení dramatických situací, jejichž počet se od Sofokla až po naše časy nezměnil. Četli jsme *Krále Oidipa*, *Sudího zalamejského*, *Othella*, *Lakomce*, *Divotvorný klobouk*, *Paní z námoří*, *Višňový sad* a *Obchodníka s deštěm* jenom proto, abychom se ujišťovali, že dramatické situace zůstávají po staletí stále stejné.

V té době jsem považoval Shakespeara za řemeslníka, jehož dovednost překonal Lubitsch, zatímco Molière toho moc neuměl, Čechov si drama pletl s literaturou a Ibsen otvíral oponu v okamžiku, v němž by se měla zavřít. Vyšla Kerrova kniha, která mě ubezpečila, že Daniel má pravdu, všechno mi bylo jasné, věřil jsem, že mé scénáře budou bezvadné, zatímco v povídkách a novelách vyslovím to, čím se film nezabývá a co mu ani nepřísluší.

Byli jsme ve čtvrtém ročníku, Věra dokončila *Strop*, Evald *Turistu* a Honza *Černobílou Sylvu*. Když jsem ty filmy spatřil jeden po druhém, všechno, na co jsem se zmohl, byl úžas podobající se slepotě způsobené nenadálým světlem. Do nejdelší smrti nezapomenu, jak bleskurychle jsem tenkrát pochopil rozměry svého omylu a jak mě ta rychlost, jež vtěsnila mé poznání málem do nepatrného okamžiku, zahanbovala a pokořovala... Protože když se v promítačce rozsvítilo, věděl jsem, že *Strop* a *Turista* jsou filmová díla neoddělitelná od Věry a Evalda, kdežto *Černobílá Sylva* je to, čemu se bude říkat snímek natočený absolventy FAMU... A věděl jsem jednou provždy, proč tomu tak je, a jelikož jsem nedokázal odpovědět sám sobě na otázku, jakto, že jsem na to nepřišel dříve, jakto, že až na samém konci školy, bylo mi do breku nad vlastní blbost.

Protože jenom tupost, jenom má samolibá víra, že film je jen hra, které jsem porozuměl a kterou hrají, protože mám dost času, způsobila, že jsem smolil *Černobílou Sylvu*, aby spatřila světlo světa a svůj skutečný život, své sny, své strachy a své naděje jsem v téže době vzrušeně a tvrdošíjně slovo za slovem formuloval na stránkách sešitu, aniž by

Svatba Pavla Juráčka s Hankou

Foto archiv

mi došlo, že v něm zanikají, sotvaže obrátím stránku, že zanikají bez užitku, že nenávratně zanikají jako slova vyslovená bez svědků do tmy hlubokého sklepa.

Mohl jsem napsat nikoliv jeden, ale několik scénářů, tenkrát mě ještě psaní bavilo a uspokojovalo, mohl jsem napsat scénáře ze slov a úvah o holkách, o flámech, o veliké lásce, o čistotě, o sprostotě a lenosti, o samotě mezi lidmi, o samotě ve dvou, o samotné samotě, zabýval jsem se však krkolomnými a povrchními zápletkami *Černobílé Sylvy*, velice nerad přijal úkol napsat pro Věru *Strop*, vůbec ji nepochopil a využil první příležitosti k hádce a ke konfliktu a k odmítnutí další spolupráce.

To, co jsem tenkrát nenapsal, to už jsem jednou provždy zůstal dlužen. Věra má na počátku *Strop*, Evald *Turistu*, Honza Němec *Sousto*, Miloš *Konkurs*, Jaromil *Sál ztracených kroků* a já – hromadu plesnivějících sešitů.

Bylo mi málo platné vědět, shledával jsem, že je pozdě, že už jsem poznamenan... Jakkoliv jsem velice rychle pochopil, poučen zejména *Stropem*, že film není smluvená hra, ale ZPŮSOB, kterým lze vyložit názor a postoj, nedokázal jsem se donutit k práci, protože mě ochromovalo všechno to, co jsem věděl o scénáři. Totiž o technice scénáře, o jeho řemesle. Marně jsem se pokoušel zapomenout na to, byl jsem dramaturgem, psal jsem *Bláznovu kroniku*, nešlo to.

Přitom jsem pokračoval v psaní deníku, věděl jsem však, že tím ztrácím čas, že bych měl, když se nemohu realizovat filmem, pokusit se o napsání novely nebo románu, jenomže jsem neměl odvahy. Báł jsem se, že by ta kniha mohla být podprůměr-

ná... Ta představa mě odzbrojovala předem.

Pak jsem udělal *Postavu*. Všechno se změnilo, věřil jsem, že už nikdy nebudu psát scénář jako variaci předem daného tématu, že už konečně skončím s deníkem, z něhož se mi stal zlozvyk... Jenomže jsem šel na vojnu. Musel jsem dělat *Každého mladého muže*, znovu jsem vyhrabal ze stolu tlustý sešit, styděl jsem se za něj, podléhal jsem mu za stále stejných situací, nakonec jsem si zvykl psát pokaždé, když mi bylo smutno, to už mi nešlo o psaní, šlo mi o mechanismus bezděčného návyku – cosi na úrovni okusování nehtů...

Pak přišel Gulliver, fenmetrazin, jedna noc za druhou, dny ubíhající v polovědomí, vytahoval jsem deník jako bych se chystal k hříchu, ještě pár řádek, ještě jednu stránku, pak zatnu zuby, odložím sešit a pustím se do Gullivera.... Náhle přichází ráno, zoufalá rezignace, chuť vyhodit ten prašivý sešit oknem...

Až jsem posléze lhostejně shledal, že už mě k deníku nepřivádí nutkání něco vyslovit a definovat a uchovat, ale že po něm sahám, abych NEMUSEL, abych unikl psaní, abych se vyhnul povinnosti mluvit, myslet, cítit... Sahám po něm, kdykoliv mám strach, sotvaže jsem sám, sotvaže se ocitnu v nesnázích se svým cvrlikajícím svědomím, otvírám zásuvku, беру pero a píšu nazdařbůh.

V posledních měsících nebo roce už ani to ne. Chce se mi kousat si nehty, avšak mám zkrvavené prsty, chce se mi dloubat v nose, mám jej však samý bolák, chce se mi žvanit v deníku, jenomže psaní ve mně vyvolává fyzický odpor. Nedokážu napsat dokonce ani krátký formální dopis, aniž bych přitom nemusel zatínat zuby a překonávat křeč v prstech držících pero. Nedokážu sedět zpříma, opírám si hlavu o levé rameno, zdá se mi, že pero má rozskřípaný hrot a papír že je hrubý jako brus. Zkousím to znovu a znovu, vstávám od stolu, vracím se, vstávám, vracím se, chce se mi strašně psát, jenomže nemohu. NEMOHU...

A ležím a koukám na strop, zachytím myšlenku, vstupují do ní slova, ta slova se řadí do vět, zkoumám ty věty, zdá se mi, že stojí za to pokusit se navázat na ně a pokračovat, vstanu, jdu ke stolu, ty věty setrvávají v mé paměti, vezmu papír, vezmu pero, napíšu slovo a náhle je po všem...

Zatínám zuby, přemáhám křeč prstů, přemáhám bodavou bolest v očích, snažím se udržet páteř, hledím na papír, na jedno jediné slovo, které mi vůbec nic neříká, je ve mně prázdno, ty věty zmizely, zůstal po nich jen beztvarý chuchvalec jakéhosi pocitu, nicotného pocitu...

Z kravského hovna nelze usoudit, jak vypadají pampelišky.

Vstanu, lehnu si, koukám na strop, zničehonic se znovu objeví ty uniknuvší věty, zdá se mi, že nyní je mám jisté, sednu si ke stolu, přitáhnu papír, uchopím pero, chvátám,

TEMNĚ PERSPEKTIVY. Na nedávném setkání psychiatrů ve Philadelphii (USA) bylo konstatováno, že počet duševně chorých v celém světě rychle roste. Podle statistik v roce 1859 připadal jeden duševně chorý na 535 normálních lidí, v roce 1900 jeden na 312, za čtvrt století nato připadal už jeden pouze na 150 osob, zatímco nyní z každé stovky osob jedna je duševně chorá. A ani perspektivní výhledy nejsou nijak růžové. Podle odborných odhadů za 173 roky na každého normálního člověka má připadat jeden psychopat, což znamená, že asi v roce 2139 by mělo dojít k početnímu vyrovnání zdravých a duševně chorých lidí. (sv)

Výstřížek z dobového tisku,
vložený na začátek 30. sešitu Juráčkova deníku
Repro NFA

jedno slovo, druhé slovo, konec, prázdno, buší mi srdce, zatínám zuby, cítím křeč, cítím bodání v očích, vši silou vedu pero po papíře, přestože to už nemá smysl.

Samozřejmě, že vím, že je to nemoc a že je vyléčitelná. Neurotický defekt, úzkost z psaní...

Kašlu na to. Když chci psát, opatřím si fenmetrazin, účinkuje spolehlivě.

Budu jej žrát tak dlouho, dokud bude fungovat.

Nikdo neví, co bude potom. Odejdou Rusové? Zblázním se? Bude Praha rozstřílena? Zapomene na mne Judita? Umřu v chudobinci? Bude 17. dubna 1979 pršet? Jsem vůbec živ? Jsem vůbec ten, jenž se před léty narodil mé matce?

2. února 1969

[Sešit]

30.

4. května 1969 – 7. prosince [19]70

4. května 1969

Mám za sebou třetinu filmu... Pětadvacet natáčecích dní, tisíc metrů materiálu, dva měsíce strachu a únavy. Přemáhá mě pocit, že ta věc už není v mých rukách. Jsem vykonavatelem poselství, které bylo uloženo do scénáře. Dělán, co mohu. Občas shledávám, že je ten scénář špatný, jenomže nemám čas, ani sílu cokoliv napravit.

Později se bude říkat, že jsem ten scénář zkazil. Což je můj osud a já jej přijal.

Zneklidňuje mě, že při natáčení jsem lhostejný. Pracuji, to je všechno, co mohu říci. Vzrušení mě opustilo už před rokem. Někdy si zvenčí našeptávám: děláš největší věc svého dosavadního života, soustřeď se! Avšak není to nic platné. Pracuji tak, jak umím nebo neumím. Dělán ústupky jako vždy – stále a stále s trapným pocitem, že obtěžuji příliš mnoho lidí.

Když jsem sám, myslím na Juditu... Brečím do polštáře a prosím osud a štěstí a náhodu, aby mi ji vrátily zpět a vzaly si za ni můj film. Kašlu na něj, kdykoliv si představím, že přichází ráno do pokoje, bosá, rozespálá, v košili na zem a volá: ahoj, táto, já už jsem vyspinkaná...

Možná, že už ji nikdy neuvidím.

27. června [1969]

Mám 1 600 metrů. Včera jsme dotočili „popravu“. Všechno je jinak. Především je ten film mnohem a mnohem těžší, než jsem si vůbec dovedl představit.

Dělán, co mohu, jenomže nemohu mnoho. Naštěstí si už nezoufám. Kdybych chtěl setrvat v té hysterické náladě, s níž jsem začal natáčet, ležel bych dnes na nervové klinice. Po nějakém čase, po scénách, řevu, vzteku a beznadějích – jsem pochopil, že nemohu existovat celé ty dlouhé měsíce jenom skrze ten film.

Od té doby „chodím do práce“. Jsem snesitelnější, vycházím konečně s Kališem i s herci – někdy mě to baví, někdy ne, něco se povede, něco zkažím, něco prostě nedovedu... Smířil jsem se. Nelze vydržet šest měsíců úzkosti. Vykašlal jsem se na odpovědnost. A velice se mi ulevilo. Už je mi skoro lhostejné, jak ten film dopadne. Učinil jsem jej součástí svého života... Spím, jím, ležím, stojím, piju, filmuju... Nečiním v tom rozdíl.

Řekl jsem si, že každý natočený metr souvisí s mým stavem a s tou chvílí, v níž byl natočen a nemůže být proto lepší, nežli jsem byl v té chvíli já. Každý metr je právě takový, jaký jsem momentálně já...

Ale ještě to musím vydržet čtyři měsíce.

25. září [1969]

Začalo to pátého března v Teplé, skončilo desátého září v Emauzích. Trvalo to 189 dní, z toho 107 natáčecích...

Když Jitka naposledy klapla, bylo na tabulce číslo 3 266. Tolik klapků na Barrandově nikdo nepamatuje...

Byl mráz a sníh, tálo, kvetly stromy, skončil školní rok, rostly borůvky, zrály hrušky, začal školní rok, opadávalo listí – stále jsme točili. Na tachometru mám 22 000 kilometrů.

Je po všem. Je konec s Gulliverem, ten strašně starý sen se splnil a já mezitím přišel o Veroniku a o Juditu, viděl jsem tanky obkličující Václavské náměstí, probouzel mě kulomet, bál jsem se o život, když vyjevení vojáček dostali povel k palbě brzy ráno v srpnu na nábreží před Ústředním výborem, plakal jsem pod dekou v noclehárně mnichovské YMCY, aby mě nezaslechl Pavel Landovský a nezačal mě utěšovat, že o Juditu nepřijdu,

zažil jsem chvíle, v nichž jsem byl přesvědčen, že se už nikdy do Československa nebudu moci vrátit,

pamatuji okamžik příjezdu do Paříže, byla právě půlnoc, rádio hrálo Marseillaisu a já marně hledal správný směr do Neuilly, kde na nás čekal Miloš Forman,

do smrti nezapomenu na stánek v hale Gare de l'Est a na automapu města, kterou jsem si v tom stánku koupil, abych vymyslel cestu z toho nádraží do rue de Seine tak, abych mohl Hanku vézt po bulváru kolem Opery na Concorde a vzhůru po Champs Elysée a teprve odtamtud – až bude ohromena, jak samozřejmě se prodírám s fiatem smečkami aut pod Vítězným obloukem – na levý břeh na St. Germaine,

vezl jsem ji od stuttgartského rychlíku, vykládal jí, že v Paříži dlouho nebudeme, že pojedeme do Kanady, protože to je jediná země, kde bych mohl žít, když nelze žít v Československu,

četl jsem Times a Herald Tribune den co den a pozoroval, jak Československa začíná pomalu, ale jistě ubývat,

ležel jsem s Hankou v trávě nedaleko Les Diebleretes, vysoko nad námi zářil ledovec, z dalek cinkaly kravské zvonce, vesnice pod námi vypadala jako obrázek na obalu od mléčné čokolády, Hanka řekla: Pojď, budeme si trošku hrát, a tak jsme se milovali a potom šli dolů kolem malého jezera k dřevěnému domu Petera Ustinova, na verandě seděl Mucha a psal román, jenž se přihodil v Praze,

ILUMINACE

Pavel Juráček: Deník

*Pavel Juráček v Českém Krumlově,
místě natáčení exteriérů Případu pro začínajícího kata (1969)
Foto archiv*

v Růžové zahradě v Mannheimu jsem četl anglický text svého prohlášení, strašně jsem se potil, protože jsem ještě nikdy nemluvil anglicky před tolika lidmi a navíc jsem neměl jistotu, zdali jsem přece jen neměl z poroty odstoupit a vyvolat tak malér, jako to předtím udělal v Locarnu Jirka Menzel,

Veronika s námi do Heidelbergu nejela, Judita měla tenké boty, zábly jí nohy a já ji nosil tím žlutnoucím a syrovým parkem na ramenou,

do nejmenší podrobnosti znovu vidím foyer kina Scala plný festivalových hostů a novinářů, průhled otevřenými dveřmi skleněné stěny oddělující kavárnu, Veroniku stojící v těch dveřích, stojící mlčky a marně hledající slovo, jež by ještě zdrželo o pár vteřin čas, vidím Juditu, která se drží Veroničiny ruky, vidím je obě odcházet, Judita naposledy mává a volá: Ahoj, ahoj, ahoj, táto... a dělá na mne grimasy, o nichž si myslí, že jsou směšné...,

tehdy stále ještě ve Švýcarsku, ve Francii i v Německu je v módě československá vlajka, visí za okny aut, ve výkladech, v kavárnách, znovu a znovu potkávám auta, z nichž na nás lidé, zahlédnuvší na našem zadním skle písmena CS, mávají a zvedají pěst, aby chom viděli, že nám drží palce...,

v pokojích hotelu de Seine a Louisianne jsem roztržitě listoval v technickém scénáři, který mi z Prahy poslal Honza Balzer po Terezce V., věděl jsem, že Gullivera Paramountu neprodám, věděl jsem, že jej lze natočit jenom doma,

potom jsem jednou stál v davu v Jungmannově ulici, 7. listopadu večer, dav se rozprostíral až na Karlovo náměstí a do Vodičkovy, občas v něm zasvítily plameny, bylo slyšet jásot, hořely sovětské vlajky, bylo slyšet sirény policejních aut, byl jsem bez peněz a bez naděje, během dvou měsíců jsem napsal a natočil sedmdesátiminutový film pro televizi,

den po té, co jsem jej dotočil, odvezla Veronika Juditu zpět do Mnichova a od té doby jsem ji neviděl. Bylo to 29. prosince 1968,

Gulliver trval, Gulliver stále ještě trval, ta holčička v mušelínových šatech, která se dvakrát objeví v chrámových dveřích – to měla být Judita, takže jsem tu scénu točil se zařatými zuby...,

bylo mi čtyřiatřicet let, byly to mé nejslavnější narozeniny, v parku bratronického zámku visely lampiony, dva kuchaři pekli na rožni prase a berana, rekvizitáři stříleli zelené a červené rakety, k ránu jsme se šli s Hankou koupat, Hanka si cestou k rybníku natrhla kolenní šlachy, měla nohu tři neděle v sádře...,

zažil jsem strašný strach, že nebudu moci včas utéci, když od Můstku se hnalo komando v bílých přílbách s vyhrnutými rukávy a bílými tlustými obuškami, kolem vybuchovaly granáty se slzným plynem, dav klopýtal do Jungmannovy a do Perlové, táhl jsem Hanku podél zdi,

v poledne náhle vojáci zatarasili ústí ulice do Žitné, vykláněli jsme se z okna, vojáci uchopili samopaly, postavili se do hustého řetězu a mlčky hleděli dolů k Václavskému náměstí, bylo odtamtud slyšet skandování „Ať žije Dubček!“, houkaly sirény a klaksony aut, kdesi se houpaly zvony, civěl jsem dolů na ty nehybné a čekající vojáky, kteří uzavřeli past, od Domu módy se ozval ohlušující řev, viděl jsem dav zaplňující celou šířku náměstí, hustý, neprostupný dav valící se velikou rychlostí dolů, uvnitř toho davu a nad ním vybuchovaly desítky granátů, plyn se nestačil rozptylovat, byla jej taková spousta,

že vytvořil souvislou bělavou vrstvu do výšky prvního poschodí – deset minut před tímto okamžikem jsme se s Hankou rozhodli, že si před odchodem z domova ještě uděláme kávu – a nyní jsme vytřeštěně zírali z okna, jak se několik tisíc lidí provalilo z Václavského náměstí do Krakovské, jak se ti lidi ženou nahoru v zoufalé naději uniknout do Žitné ulice – přímo proti namířeným samopalům vojáků, za nimiž stálo napříč přes ulici nákladní auto, takže po obou stranách ulice byly jenom úzké skuliny, dovolující protáhnout se jen jedinému člověku...

Řvali: GE–STA–PO! GE–STA–PO! GE–STA–PO!... dole u Domu módy se objevil obrněný transportér, tlačil ječící dav před sebou, nahoře vyčníval z toho transportéru člověk v bílé přílbě, zevnitř mu podávali granáty a on je jako stroj házel jeden za druhým daleko před sebe. Tehdy se čelo davu přiblížilo až pod naše okna, past zaklapla, vzadu transportér a komando svírající v prudkém běhu pendreky nad hlavou, vpředu řetěz vojáků s napřaženými samopaly...

Uvědomil jsem si, že se mi chvějí nohy, že ze sebe nemohu vypravit jediný zvuk a že to, co tak neuvěřitelně a ostře a přesně vidím z výšky třetího patra, se v těchto vteřinách odehrává ve všech ostatních ulicích přiléhajících k Václavskému náměstí. Ve Smečkách, ve Štěpánské, ve Vodičkově, na Můstku, v Jindřišské, v Opletalově...

Jenomže lidé vzadu, hnaní transportérem a brunátnými nařvanci v bílých helmách, nevěděli, že cesta do Žitné je zatarasena, takže dav velice rychle houstl a do krveprolití chybělo pár vteřin a já nevěděl o ničem, co by se mohlo stát, aby v příštích okamžicích nebyli povaleni první lidé, přes něž se budou valit a klopýtat a padat další a každý kdo upadne, to bude mít velice rychle odbyté.

Granáty přilétávající z transportéru už nepropadávaly na zem – nebylo skulinky – a explodovaly přímo mezi těly.

Nevím, jak dlouho to trvalo. Tak dlouho, co trvá člověku, běžícímu o život, překonat vzdálenost mezi Domem módy a bulharským velvyslanectvím.

V každém případě jsem velice zřetelně zaznamenal, jak vojáci, stojící proti tomu zoufalému davu, se začali nervózně rozhlížet, protože se mělo stát něco, co nechtěli, rádi by utekli, samopaly je pálily v rukách, času ubývalo, ve vteřině bude pozdě...

Tehdy se za nákladním autem tarasícím ulici vynořil venkovský esenbák v modré uniformě, podíval se na dav a bez rozvažování vojákům cosi řekl. Vojáci zmateně svésili samopaly, odvrátili se a přesně v té chvíli dosáhl dav až k nim, zvedli samopaly nad hlavy, jako by se brodili vodou, drali se ke zdi, přitiskli se a vyjeveně civěli na dav řtící se úzkými průchody kolem auta do Žitné.

Hele, řekla Hanka, no to snad není možný!

Protože ze vrat bulharského velvyslanectví se vynořil jakýsi člověk, Bulhar, otevřel ta vrata dokořán a ti, kdož neměli naději, že se jim podaří vecpat se k autu nebo jej podlézt, dřív, než doběhne smečka bijců provázejících transportér, vběhli do těch vrat a nacpalo se jich tam dobrých dvě stě.

Vrátili jsme se ke stolu, dopít tu kávu, kvůli které jsme se zdrželi. Hanka si zvedla oběma rukama tu svoji sádrovou nohu a položila ji na pohovku, jelikož to byl jediný způsob, jak mohla sedět.

Celé odpoledne a večer a v noci přivázely kamiony a autobusy zadržené lidi.

Výjev to byl velice prostý. Přijel autobus, z něhož vystoupili esenbáci s černými obuškami, udělali uličku od dveří autobusu ke dveřím domu, jeden zůstal ve voze a expedoval zadržené buď uchopením za krk nebo kopancem. Ti, co stáli uličku, pokoušeli se každého udeřit pendrekem, takže nikdo nezdržoval a hnál se z autobusu co nejrychleji do dveří.

Stejný postup byl uplatňován při převážení z Krakovské někam jinam. Pokud někoho propustili, vyletěl většinou ze dveří tak rychle, že doklopýtal až doprostřed ulice. Zřejmě v průjezdu nepřetržitě působila služba s úkolem ještě jednou si třísknout.

Kolem třetí odpoledne se potloukal na rohu Žitné a v horní části naší ulice jakýsi voják v přílbě a s červenou páskou na rukávu. K jednotce, která hlídala ústí ulice, nepatřil, neměl polní uniformu, ale vycházkovou a navíc se mi zdál starší.

Postával na chodníku, lhostejně se rozhlížel a komu bylo méně než dvacet let a měl cestu kolem něho, tomu dal bez výstrahy a beze slova pěstí do obličeje. Vzhledem k tomu, že Krakovská ulice byla ustavičně plná esenbáků, nikoho ani nenapadlo, aby se té ráno divil nebo protestoval. Neboť stačilo méně než slovo, méně než křivý pohled, aby se člověk ocitl v přívalu ran a byl odveden do nejbližšího kamionu, kterých byla spousta a které bez ustání křižovaly centrem města...

Odpoledne jsem Hance slíbil, že se vrátím nejdéle za hodinu. Měl jsem v úmyslu dostat se na Václavák, avšak Smečky byly zataraseny vojenskými auty, ve Štěpánské se dalo proniknout k Alcronu a odtamtud se štěstím do Lucerny. V pasážích se však držel slzný plyn a lidé navíc říkali, že přístupy na druhém konci pasáží jsou hlídány pohraniční stráží a důstojníci pohraniční stráže – což po těch dnech už každý věděl – jsou největší svině hned po těch nařvaných hezounech v bílých helmách a s bílými pendrekami.

Šel jsem tudíž Jámou, Palackého ulice byla přehrazena nákladňáky a vojáci nedovolovali projít, takže jsem se vydal ke Světozoru. Konec Vodičkové byl zatarasen několika řadami aut a třemi řetězy vojáků s nasazenými bajonety.

Dalo se však sestoupit do podchodu. Plynu tam bylo tolik, že se v něm lidé ztráceli jako v mlze, jenomže plyn už nikomu moc nevadil; kdo byl na ulici, měl červené usazené oči a jenom staří lidé a cizinci byli tak pošetilí, že se donekonečna pokoušeli vysušit oči kapesníkem.

Takže jsem se podchodem dostal na kraj pasáže Alfy, Václavák byl skoro liduprázdný, posetý dlažebními kostkami, jimiž se lidé v poledne bránili útokům policajtů; teď bylo ticho, jako loni o té pětiminutové stávce – jenomže tenkrát u banky a v ústí Opletalovy ulice trčela spousta ruských tanků. Šel jsem váhavě dolů, viděl jsem tam vojáky a lidové milicionáře, nevěděl jsem, jestli mě pustí dál, stáli v řadách přes celou šířku Příkopů a Národní třídy, milicionáři měli samopaly na zádech, zato však houpali černými pendrekami na řemíncích kolem zápěstí, a jak jsem se přiblížil, všiml jsem si, že mají ty pendrekami ohnuté a pokroucené; den před tím mě to napadlo po prvé, totiž, že podle pendreku lze ihned poznat, jak ten či onen policajt s ním zachází a jaký tudíž je; zdali mlátí jenom proto, že musí, nebo proto, že mlátí rád a využívá každou příležitost. Viděl jsem totiž ve Smečkách tři esenbáky, kteří se vraceli do Krakovské, zchvácení, zpocení, s hysterickými výrazy lidí, kteří už toho mají plné zuby – znám je podle vidění, občas ode mne vyběhají pokuty za parkování – jeden se na mne usmál, zeptal jsem se ho, jestli se dostanu do Perlové ulice, nechal jsem tam auto, řekl mi, abych se o to nepokoušel, že je tam

„strašnej maglajz“ a druhý na mně zničehonic zuřivě vyjel, abych koukal mazat a nikam nelez... A já se mu podíval na pendrek a měl jej ohnutý a zkroucený, kdežto ti ostatní dva je měli normální.

Ti milicionáři, ti se tedy museli velice činit, takže jsem se k nim blížil s nedůvěrou a dával jsem pozor, abych se nedostal do těsné blízkosti nějakého vlasatého kluka v texaskách – pár se jich tam oběma směry ubíralo – protože vlasatci v texaskách na tom byli od 19. do 21. srpna hůř než v Austrálii králíci.

(nedopsáno)

15. října [1969]

To nejsou dějiny, to, co prožíváme, to je karikatura dějin, od pátého ledna 1968 ještě neuplynuly dva roky, nicméně ten čas je přeplněn fantasmagorickými výjevy a blábolním, pravda se donekonečna převrací naruby jako opilý žaludek, pojmy ztrácejí významy, čas se řítí odnikud nikam nesmyslným tempem, v němž zaniká prastará povaha věcí, nelze se ničeho s jistotou dotknout, protože ze všech částíček okolního světa vyhrězne ihned nesrozumitelnost...

Sedím v promítačce a užasle civím na Gullivera. Dívám se do zrcadla. Dopsal jsem scénář o vánocích 1966, slovo jsem na něm nezměnil, natočil jsem přesně jen to a jenom to, co bylo napsáno. A přece svět, jenž nyní na plátně vidím, je světem roku 1969, toho roku, v němž se vylíhly nestvůrky Hieronyma Bosche. Nikdo už nikdy neuvěří, že jsem scénář napsal tři roky předtím.

Včera jsem dokončil čistý střih, připravuji postsynchrony a mlčky a rozpačitě hledím na slova, jimiž má ten film skončit:

GULLIVERŮV HLAS m. o.

„Řekl jsem, poslouchej, Vyskoč, jdou ty hodinky pozpátku nebo se mi to jenom zdá? Ale on namítl, co pořád máte, copak vám nestačí, že je slyšíte tikat...?“

A shledávám, že po čtyřech letech úzkosti a osmi měsících beznadějí jsem natočil film, který je takový, jaký měl být, a přitom docela jiný, a pokouším se tomu rozumět a nevím, zdali jsem vyhrál ten nejdelší a nejtrýznivější zápas svého života zaslouženě, či zda zasáhla jakási náhoda, jakási shoda okolností, jež učinily ten film takovým, jaký je, aniž bych za to mohl.

Tři poslední týdny strávené ve střížně jsem prožil v nedefinovatelném stavu nervózního úžasu. Z chuchvalců koktavých záběrů, z nemotorností a nepřesností, z pohybů a gest, která měla původně vypadat jinak, z trosek toho, co jsem kdysi vysnil a potom nedokázal natočit, pomaloučku se počal odvíjet příběh, podobající se – což bylo neuvěřitelné – tomu příběhu, který jsem dokončil před třemi lety. Věci a významy a atmosféry, jež jsem považoval za ztracené a s jejichž ztrátou jsem se během natáčení smířil, se znenadání vynořovaly a já na ně zíral a nevěřil vlastním očím a marně se pokoušel – zmatený a nedůvěřivý – uspokojivě si vyložit, jak je to možné.

První úžas jsem však prožil o něco dříve. Když mi pan Hájek oznámil, že hrubý sestřih má 3 130 metrů a já pochopil, že jsem VYHRÁL, protože nebude třeba vyhazovat nic,

vůbec nic, ANI METR z té podoby filmu, kterou budu považovat za konečnou. Neboť kdysi, když jsem ještě neměl dokončenou ani první verzi povídky, se začalo říkat, že je to příliš dlouhé, a od té doby se to říkalo nepřetržitě až do poslední chvíle, až do toho okamžiku, kdy Hájek zvedl telefon a zavolal na štáb, že hrubý sestřih má 3 130 metrů. Po celou tu dobu, po celé čtyři roky, jsem byl jediný, který tvrdohlavě tvrdil, že natočím scénář tak, jak je, že nevynechám jediný obraz a že film přesto nebude mít víc než 2 900 metrů. Časem si na to všichni zvykli, nehádali se se mnou, ale mysleli si své. Byli PŘESVĚDČENI, že scénář, jenž má 208 stránek, 133 obrazů, 98 prostředí, 100 herců a stovky komparsů, se prostě NEMŮŽE vejít do metráže kratší, než 3 500 metrů.

Věděl jsem, že to musím dokázat, věděl jsem, že musím aranžovat a točit tak, aby v žádném záběru nebylo ani o půl metru víc, než je nutné k sdělení smyslu. Těch záběrů bylo kolem 900 a já jsem šest měsíců od rána do večera držel v ruce stopky.

Když jsem minulý týden promítal servisku s pomocným zvukem, marně jsem se na konci vyptával, kde je třeba krátit. Všichni váhavě shledávali, že ten film zdaleka nebude dlouhý a že nevědí o ničem, co bych měl vypustit.

Tehdy se mi po první ulevilo. Došlo mi, že jsem VYHRÁL, že jsem to DOKÁZAL, že se mi podařilo to, čemu jsem věřil nakonec už jenom proto, že mi nic jiného nezbyvalo.

Teprve až večer doma jsem si dodatečně uvědomil, že je tím vlastně potvrzeno, že se mi pravděpodobně povedlo uskutečnit tu techniku vyprávění, pro kterou jsem se kdysi rozhodl, ale o jejíchž možnostech jsem neměl ponětí. (Radili mi tenkrát, že v té věci pochořím, protože film nelze „vyprávět“ v tempu a rytmu vycházejících z psaného textu...)

29. října [1969]

V noci jsem napsal text balnibarbské národní písně VSTAŇ, BRATŘÍČKU, připravil jsem si dialogy na zítřejší – vlastně dnešní – postsynchrony a znovu jsem nervózně listoval technickým scénářem... Neboť mám strach, že podle svého zvyku se vykašlu na něco, na co jsem nedopatřením zapomněl. Znovu a znovu si musím opakovat, že cokoliv nyní dělám, je definitivní a už se na tom nikdy nedá nic změnit. Sedmého listopadu dokončím postsynchrony a nahrávky hudby. Další týden budeme dělat ruchy. Prvního prosince musíme být hotovi s mícháním. Prvního prosince budu navždycky hotov s Gulliverem. Zdá se mi to neuvěřitelné...

Se vši pravděpodobností bude zakázán. Zatím nikdo nemá ponětí, jak bude cenzura fungovat, skrze koho a s jakou výdrží. Za Novotného to bylo přehlednější. Mluví se o šesti filmech. Kdekdo se mě ptá, co o tom vím. Nevím nic a pokud jde o mne, je mi to jedno. Je mi dokonale lhostejné, jestli se Gulliver dostane do kin, či nikoliv. Jsou lidé, kterým tento svůj postoj nikdy nedokážu dostatečně vysvětlit. Je obtížné dokazovat, že jsem Gullivera psal a točil sám pro sebe, kvůli sobě a že mě jeho další osud zajímá jen nepatrně.

Ten film je hotov a já jsem znovu sám, sám uvnitř, sám proti sobě, sám před sebou, sám před něčím, co budu muset dělat, abych věděl, že žiju a že žít má smysl.

Za měsíc už bude Gulliver existovat beze mne a já bez něho. Přijde na mne úzkost z prázdnoty přede mnou a budu se pokoušet zahlédnout v ní cosi, co bych mohl udělat. Kde už bude Gulliver...!

Znovu se vrátí po devíti měsících Judita. Nebudu mít, kam utéci. Znovu na ni budu myslet, kdykoliv na ulici zahlédnu dítě... Na světě jsou tisíce a tisíce věcí, které připomínají Juditu.

Napsala mi dopis. Je to dopis z jiného světa. Pár barevně nadržaných slov... Dokonale neurčitých, nicneříkajících, nadiktovaných Veronikou. Sedmileté děti ještě nedovedou nic říct. Až jí bude deset, nebude už umět česky. A přece na ten dopis čas od času nechápavě hledím, jako bych se z něho chtěl dovědět, jako by to v něm bylo k přečtení, proč se stalo to, co se stalo.

Byla jednou jedna Juditka... Jestli se s ní ještě někdy uvidím, bude se stydět a rozpačitě koktat, bude mne plaše pozorovat, aby našla něco, podle čeho by nezvratně poznala, proč právě já jsem její skutečný táta.

Nenalezne nic, ani já ne. Bude nám až do smrti smutno a budeme rozpačití.

1970

19. ledna [1970]

Bůhví, jestli budu ještě někdy psát. Tenkrát, když jsem dokončoval scénář a z papíru mi bylo zle, myslel jsem, že ta nechuť nebude trvat déle než pár měsíců.

Jenomže od té doby uplynuly tři roky a já stále nedokážu překonat strach ze psaní.

Pravděpodobně se už nikdy nevrátí ten pocit štěstí a vzrušení, který jsem prožíval, kdykoliv jsem vzal pero do ruky. S tím je zřejmě konec. Gulliver mě zničil... Možná, že to byla cena, kterou jsem musel zaplatit za ten film.

Nedokážu napsat ani dopis. Pár řádek – to je pro mne utrpení. Musím na to myslet několik dní, než se odhodlám.

Vzpomněl jsem si na slova, která pronesl Fikar, když lidé vyšli z promítačky... Díval se na mne, vrtěl hlavou a komusi říkal: „Ten člověk musí být úplně prázdný, nezůstalo v něm vůbec nic, vyčerpal všechno, co měl a co mohl říci...“ A když viděl, že ho pozoruji, usmál se: „Pavle, co chceš teď dělat, co ještě chceš udělat, co ještě v sobě máš, vždyť už víc toho říci nejde...“

A Sís řekl: „Juráčku, člověče, to je ďábelskej film. Člověče, to není možné, to soustředění, ta trpělivost, to není možné, že jsi to vydržel, protože to je udělaný doslova s buddhistickou vůlí a pokorou.“ A Vlášil řekl: „To je tak nádhernej film, že by ho musel zakázat i Dubček.“

A všichni ostatní toho řekli mnoho a ještě dlouho budou mluvit... Jenomže, co teď? Co budu dělat?

To je krásné, že mě chválí, jenomže mívám pocit, že je řeč o někom jiném. Některé věci jsou neopakovatelné. Už nikdy nenapíšu a nenatočím nic, co by se podobalo Gulliverovi.

Jsem spokojen, netrápí mě to, Gulliver se stane mým vlastním stínem a stín nelze překročit. Ostatně jsem to věděl, jenom jsem měl strach, zdali se mi podaří to, co jsem tehdy chtěl. Zdá se, že mi to vyšlo. Proč bych měl tedy být nešťastný...?

Tu tmu, do níž jsme ponořeni, tu jsem si předpověděl v létě 1967. Vzpomínám si celkem přesně na úzkost, v níž jsem se tenkrát ustavičně ocital a jež byla nevyslovitelná.

Zmateně jsem ji zapisoval do těchto sešitů. Předpověděl jsem – jestli si dobře pamatuji – tři temné roky. Přišly dřív, než jsem se nadál. Veronika, Rusové, ztráta Judity, Dubčekův pád a všechno to, co následovalo a dosud trvá.

Avšak tři roky už pomalu uplyvají. Zbývá pár měsíců do toho data, v němž jsem v roce 1967 psal z Montrealu Fikarovi dopis plný beznaděje a strachu z budoucnosti...

Jestliže fungoval můj cit pro rytmus správně, mělo by se letos všechno obrátit k lepšímu. Měl bych mít před sebou pár dobrých let. Ve dnech, z nichž do nich hledím, se to však zdá absurdní. Neboť je čím dál tím hůř a co nevidět začnou u mnoha dveří zvonit muži v kožených kabátech.

Tím více jsem však překvapen sám sebou. Zatímco v roce 68 jsem upadal do zoufalství nad svou lhostejností a neschopností cokoliv učinit, v týdnech, v nichž se zdálo, že se zhroutí FITES, jsem se stal nejtvrdohlavějším řečníkem na zasedání ústředního výboru. Mluvil jsem tím víc, čím ubývalo hlasů a narůstalo rozpaků a strachu. Znovu a znovu každého přesvědčuji, že všechno nakonec dobře dopadne. Nikdy jsem takový nebyl. Kde se to ve mně vzalo? Kde se vzala ta víra?

Je stejně silná, stejně naléhavá a stejně nevysvětlitelná, jako byla ta úzkost před třemi lety.

30. ledna [1970]

Po loňském srpnu bylo náhle jasné, že umělecké svazy budou brzy vyřízeny. Před dvacátým jsme si vzrušeně vykládali, že Husák zmoudřel a že se delegace spisovatelů od něho vrátila s nadějemi.

Pak vtrhli do ulic frajeři s vyhrnutými rukávy a bílými přílbami, tři dny řezali každého, kdo jim padl do rukou a Husák najednou zapomněl na to, co řekl teprve před týdnem.

Umělecké svazy se rázem staly kontrarevolučními centry, Brůžek vydal v Rudém právu prohlášení Umění ano, ale bez tvůrčích svazů! a FITES se stal terčem, do něhož se počali střetovat den co den Jan Kliment a všichni ostatní. Vymysleli si přesně to, co by napadlo i většího vola. Svazy jsou ovládány hrstkou pravicově oportunních politických dobrodruhů, jejichž proradnou tvář prohlédne zdravé jádro členstva, smete je a nastolí ve svazech pořádek. Jenomže ta drtivá zdravá většina se k ničemu neměla. Osvědčený mechanismus jaksi nefungoval. Svazy trvaly na svém a neozval se z nich jeden jediný hlásek schvalující vstup vojsk a tak dále. Brůžek zorganizoval podpisovou kampaň. Podepsali se však jenom známé svině, senilní dekorovaní důchodci a malé ryby z venkova, jimž hrozilo propuštění z angažmá. Akce byla odvolána s tím, že splnila

svůj účel a jasně dokázala, že drtivá většina umělců podporuje moudrou politiku nového vedení.

Svazy dostaly ultimátum. Buď odvolají, nebo se uvidí. Neodvolaly.

Jenom ve Svazu skladatelů se podařila ta stará finta s demisí předsednictva a novým přípravným výborem.

Mezitím Helge s Klosem nás ustavičně ujišťovali, že bychom měli učinit nějaké změny, abychom vyvolali zdání, že máme dobrou vůli. Ministerstvo kultury a všechny instituce včetně televize a Českého filmu totiž veřejně oznámily, že s námi přerušují veškeré styky.

Ústřední výbor zasedal málem každý týden. Helge ani Klos nás však nedokázali přesvědčit, že bychom zvolením nového předsednictva mohli něco vyřešit. Papoušek, Kořán, Bednářová a především Pacovský mluvili logičtěji: navrhovali, abychom FITES buď rozpustili sami nebo nedělali nic a čekali na jeho zákaz, jenž dříve nebo později musí přijít.

Začátkem října se stalo, že z ÚV vystoupili Hlaváč, Frydrych a Malásek. To bylo poprvé, ale také naposled, že někdo z nás podlehl strachu. Přihlásil jsem se o slovo a řekl jsem, že existují dva principy ve věci potápějící se lodi. Princip kapitána a princip krysa... Ti tři se však tvářili, že se jich to netýká.

Třináctého října se Helgemu podařilo přesvědčit ÚV, že by měl mít FITES znovu předsedu. Byl jsem jediný, kdo hlasoval proti. Jireš se zdržel, ostatní nevěděli, kam s tím Helge míří. Navrhl Klose. Hlasovalo se tajně. Škrtl jsem jeho jméno a napsal pod ně EMIL HÁCHA. Klos byl zvolen všemi hlasy kromě jednoho, jenž byl shledán neplatným. To byl ten můj.

V polovině listopadu se ukázalo, že jsem měl pravdu. Klos přesvědčil ÚV, že by mělo předsednictvo odstoupit, aby on, jeho předseda, měl možnost začít jednat s ministrem, Národní frontou a dalšími.

Dělali jsme, co jsme mohli, Kořán, Papoušek, Krumbachová, Tonda Máša, Pacovský..., abychom ten návrh odvrátili, já mluvil snad čtyřikrát, napadl jsem velice J. Z. Nováka, jehož postoj nás málem šokoval, urazil jsem Klose, avšak nakonec to zkazil Mahler, který pronesl řeč o záchraně kultury a o tom, že máme možnost volit mezi malým a velkým zlem... A tak bylo předsednictvo odvoláno a místo nového byli zvoleni Brdečka a Dietl jako prozatímní zástupci a konzultanti Klose.

Což se mi jevilo jako konec dosavadního postoje FITESU, jenž je od té chvíle na nejlepší cestě odvolat srpnové a posrpnové usnesení, omluvit se a zkurvit se.

Pacovský mi rozmluvil demisi, kterou jsme tehdy já, Estera, Tonda Máša, Bednářová a několik dalších lidí chtěli podat. Přesvědčil nás, že ještě není čas.

Patnáctého prosince se potvrdilo, že měl pravdu. Klos přečetl návrh na nové předsednictvo; aby upokojil ústřední výbor, navrhoval do předsednictva i mne, že jako já po tom všem, co jsem na předcházejících zasedáních řekl a prohlásil, budu pro ústřední výbor a pro všechny sekce zárukou, že nové předsednictvo nemá a nebude mít v úmyslu změnit základní postoj FITESU.

Jenomže já jsem odmítl, řekl jsem, že v navrhovaném seznamu jsou lidé, s nimiž u jednoho stolu sedět nebudu, a nejenom, že nechci být v předsednictvu, ale že se vši pravděpodobností odejdu i z ústředního výboru, protože nechci mít nic společného s FITESEM, jenž se zkurví.

Poté většina ostatních napadla Klosův seznam a Klos mrzutě z toho seznamu odvolal Sequense.

Během dalšího jednání jsem znovu opakoval, že odmítám kandidaturu, což učinili i někteří další, Klosovi se celá věc vymkla z rukou a zdálo se, že nové předsednictvo se vůbec nepodaří sestavit.

Kdosi pak bezradně navrhl, aby byla učiněna přestávka.

Šli jsme s Esterou na myslivce a jak jsme pili, napadla mě zlomyslná představa, která se Esterě zalíbila a ihned jsme se svěřili dalším.

Když Klos znovu zahájil jednání, nastalo mlčení. Bednářová se do ticha dotázala, jak bylo domluveno, zda by neodporovalo stanovám, kdyby někdo navrhl do předsednictva jména, která Klos nemá na svém seznamu. Klos podrážděně odvětil, že je to naivní otázka a že všichni přece dobře vědí... Načež Bednářová navrhla Krumbachovou, Krumbachová Bednářovou a mne, já Mášu, Máša Kořána, Kořán Sadkovou... Než se Klos rozkoulal, nezbylo mu, než dát hlasovat. Během několika okamžiků bylo zvoleno předsednictvo, nad nímž rezignovaně svěsil hlavu. Doktor Novák zamračeně a s nechutí poznamenal, že věci bohužel jsou příliš vážné a že nechápe, co je nám k smíchu.

Na Svazu spisovatelů si oddechli. Ukázalo se, že FITES vydrží a oni v tom nezůstanou sami.

Před čtrnácti dny nás vyloučili z Národní fronty a vzápětí ministerstvo vnitra oznámilo, že nám neschvaluje stanovy.

Zbývá nám odvolací lhůta a čas, jenž uplyne od odeslání k doručení úředního zamítnutí našeho odvolání.

Tím okamžikem přestane FITES existovat.

Jdu nyní na schůzi komise, která vypracuje závěrečnou svazovou zprávu. V té zprávě bude navěky zapsáno a uloženo, že FITES trval až do poslední chvíle na svém a neměl důvod svá rozhodnutí měnit.

Jednou tím bude potvrzeno, že československý film učinil v šedesátých letech víc než to, co mohli diváci vidět v kinech.

19. února [1970]

Je čím dál hůř. Těžko vědět, až kam vede ta cesta, kterou jsme si nevybrali.

Gulliver se dostane spíš do dějin než do kin...

Kdesi bylo rozhodnuto, že celá generace musí být zapomenuta.

Přišla spousta ředitelů a referentů s přesně stanoveným likvidačním programem. Televizní hlasatelky, novináři, spisovatelé, kritici, režiséři a zpěváci musí být co nejrychleji zapomenuti.

Místo Poledňáka nastoupil Purš, místo Harnacha Šťastný, místo Kunce Toman. Zdravý rozum se brání tomu uvěřit, ale tito tři pánové už několikátý měsíc usilovně pracují na likvidaci československého filmu.

„Je to prázdná bublina, kterou rychle sfouknem,“ řekl Ludvík Toman.

Chtějí dokázat, že tzv. československý zázrak byl humbuk řízený ze západu. Tvrdí, že náš film vůbec nic neznamenal a že po něm nic nezbude. Usmívají se nad festivalovými

cenami, nad výstřižky ze západního tisku, nad knihami a statěmi věnovanými čs. filmu. To všechno byl prý podvod financovaný americkými kruhy v rámci ideologické diverze.

Skutečná obroda čs. filmu přichází prý až nyní. Začala tím, že bylo okamžitě zakázáno pět filmů. Víc, než bylo zakázáno od roku 1948 do 1969 dohromady.

Zrušili umělecké rady, přestali nás zvat na ředitelské porady, sestavili listinu jmen, která se nesmí objevit na titulcích, ale ani na žádné smlouvě.

Chystají se zrušit tvůrčí skupiny, přerušili všechny kontakty s velkými festivaly a institucemi, všem mladým režisérům snížili ihned honoráře, rozdělili režiséry do tří skupin podle spolehlivosti a charakteru – jedni mohou pokračovat v práci, druzí musí dokázat, že dostali rozum (do té doby žádná práce, žádný příjem, ponechat v nejistotě až do vyhladovění) a někteří budou propuštěni, neboť jsou nenapravitelní (mluví se o Němcovi, Schormovi, Chytilové, Mášovi, Kachyňovi a Helgem...).

Kdosi mi řekl, že mě chrání proletářský původ. Bylo mi to k smíchu, dnes jsem však četl v RP, že budou zavedeny nové směrnice pro přijímání studentů do škol – nikoliv pouze podle prospěchu, nýbrž podle třídního původu; smích mě tedy přešel.

Osmého února vyšel ve Večerní Praze článek nadepsaný: MOCENSKÉ ORGÁNY STÁTU PLNĚ DO SLUŽEB STRANY. Cívil jsem na ta slova šokován a otřesen. A opil jsem se a doma jsem ze zoufalství sedl a pokoušel se psát dopis Husákovi.

Strana si povolala na koberec stát. A stát reprezentovaný soudci a prokurátory a policií poslušně stojí v pozoru a slibuje oddanost nikoliv lidu, spravedlnosti nebo pravdě, ale politické straně.

V tom článku je věta o úkolech, jež čekají mocenské orgány: „...uskutečnit... volby angažovaných a straně oddaných soudců, urychlit a z třídního hlediska zdokonalit soudní rozhodování“ atd.

Mám neodbytný, užaslý pocit, že je vyloučeno, aby si takto počínal někdo, kdo má zájem o přirozený běh věcí.

Mám nutkání věřit, že kdosi kdesi vydal rozkaz ke zničení Československa, k nenápadnému, ale důkladnému zničení této země, a že se oddíly pologramotných byrokratů horlivě pustily do práce.

Bude-li někdo po letech číst noviny z tohoto času, nebude věřit svým očím. Neboť referenti, kteří se ujali našich osudů, se vůbec nenamáhají skrývat svoji vrozenou blbost a nejasnost.

Dílo, na němž pracují, nemá styl. Bourají a ničí a likvidují bez rozpaků, lhotejně a systematicky, jako by přišli z jiné planety.

Tvrdí, že cosi budují. V politice, v hospodářství, v kultuře, všude jsou a všude všechno ruší, všechno, co třeba jen nepatrně připomíná osmašedesátý rok...

Policijti začali znenadání pronásledovat a pokutovat každého, kdo má za oknem v autě nebo na karoserii československou vlaječku.

Chápu; kdosi kdesi odškrtnl další ze seznamu hříchů, jimiž jsme se tenkrát provinili.

Kam to však povede a kde to skončí, tato důkladná inventura vedená mstou a záští a uraženou ješitností a bolavou méněcenností těch, co vylezli z děr padesátých let, z těch nejhorších, z těch nejméně výnosných, kde čekali a čekali, až konečně přišla jejich doba?

To není ani druhá, ani třetí garnitura, to je podsvětí, odpad, svinstvo, které už si ani na nic nehraje a nic nepředstírá.

Jenom se mstí a jenom nenávidí.

Jak bude jednou Husák vysvětlovat, co se to stalo, že mu nezbylo, než se spojit se sebrankou a tvrdit, že s její pomocí vyvedl zemi z obtíží?

Když nás Toman konečně navštívil na skupině, vysvětloval nám, proč můj film a film Věry Chytilové jsou zařazeny až do třetí kategorie. Řekl, že chce-li být spravedlivý, musí přiznat, že jeho ženě se film Chytilové velice líbil. Poté se odmlčel a pravil: „Ovšem, moje žena je intelektuálka.“

Leoš Suchařípa ihned počal předstírat, že mu něco upadlo na zem. Zdeněk Bláha se rychle odvrátil a já jsem tupě zíral před sebe zakousnut zevnitř do rtů...

Pan ředitel Šťastný, když si konečně svolal vedoucí všech skupin, řekl nám mimo jiné, že čs. film byl v posledních letech přeerotizován a že sexuální tematika se musí nyní omezit, jelikož prostý divák má dnes docela jiné starosti a problémy.

Potom se lekl, že vypadá jako blbec, a aby to napravil, rychle počal blekotat: „Já si samozřejmě uvědomuji, soudruzi, že ten náš marx-leninismus je otevřený filosofický systém, že ano, a že jako takový se může vyrovnat například i s tím freudismem, jenomže nám to dnes nedovoluje současná hospodářská situace.“

Vedoucí skupin na něho hleděli mlčky a bez pohnutí; byl jsem mezi nimi nejmladší a bylo mi jich náhle líto. Ti lidé zažili ledacos a na stará kolena by si zasloužili lepšího ředitele než tohoto vyjeveného poseru lekajícího se vlastního hlasu.

Někteří z nich jsou na Barrandově už dvacet třicet let, vyrobili stovky filmů, znali se důvěrně se zemřelými klasiky, objeli celý svět a vědí velice přesně, co dělat, aby Barrandov nepřestal existovat.

Komu co udělali, že teď musí naslouchat dvěma idiotům a mlčky sledovat, jak český film počíná zanikat?

Já se na Šťastného a především na Tomana mohu nakonec vyfláknout. Nejsem tak starý, abych je nepřežil, a navíc obejde-li se film beze mne, tím spíš se já obejdu bez něj.

Ale co Šmída? A Novotný? Co Šebor?

Pyšní na to, že přivedli k filmu a udělali Jasného, Brynychy, Helgeho, Jireše, Schorma, Němce, Chytilovou, Formana, Passera... Pyšní na *Touhu*, *Kocoura*, *Obchod na korze*, na *Ostře sledované vlaky*, na *Sedmikrásky*...

Včera jsem navštívil propagační kancelář Průmyslu mléčné výživy. Dostal jsem práci v reklamní tvorbě televize. Mám udělat dvě reklamy na sušené kakao a sušenou kávu. Dvě stě korun za scénář, pět set za režii. Abychom mohli s Hankou existovat bez dluhů, musím vydělat měsíc co měsíc pět tisíc. Zatím mám jenom mlhavou představu, jak se mi to bude dařit. Honza Němec je na tom ještě hůř. Nesmí točit vůbec nic. Ani reklamy.

Pokoušíme se spolu s ním a Pavlem Landovským napsat „lidovou“ komedii. Bude-li scénář dostatečně lidový a nezávadný, slíbil Toman Pavlovi, že Honza bude mít naději to natočit.

Minulé pondělí jsem přišel o řidičský průkaz. Dopadla mě hlídka s červenou baterkou – vraceli jsme se z Violy – dali mně dýchat, trubička se zazelenala, a tak jsem byl odvezen na záchytku. Nějakou dobu jsem tam vzdoroval, odmítal jsem podrobit se odběru krve, jenomže ti tři policajti, co mě přivezli, mi naznačili, že si mě vezmou na okrsek, kde prý už chlapcům vysvětlím, kolik jsem toho vypil i bez odběru krve.

To mě velice zaujalo a čím déle jsem si ty chlapce na tom okrsku představoval, tím více se mi zdálo přijatelnější neopouštět záchytku a nevydávat se s těmi třemi do tmy. Takže jsem lékaře požádal sám a svlékl si sako a vyhrnul rukáv. Čeká mě soud.

Počítal jsem teď stránky a vidím, že jsem jich napsal deset, což mě překvapilo. Možná, že kdybych se soustředil a věnoval tomu nějaký čas, mohl bych za pár týdnů znovu psát bez potíží. Dnes například jsem vůbec neměl ty tiky a ty křeče v ruce.

Kdybych si každý den na dvě tři hodiny sedl a předem si řekl, že napíšu tolik a tolik stránek s jediným cílem – za každou cenu se držet zvoleného tématu... A kdybych si zpočátku ukládal co nejjednodušší a nejnepatrnější témata, možná, že by mi znovu začala fungovat paměť a přestal bych se rozptylovat TÍMTO místem a TOUTO chvílí a znovu našel cestu do toho proudu, na němž jsem se vznášival, když mě ještě bavilo psaní a nemusel se nutit nebo žrát fenmetrazin.

Ostatně mě v poslední době zaujala a překvapila i jiná – s tím související – událost. Začal jsem bůhví po kolika letech zase číst. Znenadání jsem zjistil, že dokážu opět přečíst celou knížku najednou a že mě čtení odpuzuje o hodně méně než třeba před půlrokem.

Považuji to za dobré znamení. Zdá se mi, že mám jakousi naději dostat se z roztěkanosti, překonat neschopnost se soustředit, vyléčit se z té třesavky, která na mne přicházela pokaždé, jakmile jsem začal číst cokoliv jiného než noviny, nebo kdykoliv jsem se odhodlával ke psaní.

Někde jsem četl, že švédský korunní princ trpí alexií – chorobnou neschopností pochopit psaný text. Nevěděl jsem, že je to choroba, ale zdá se mi, že jsem cosi takového zažíval v posledních letech stále častěji. Skutečnost, že to má latinský název a že je to popsáno a definováno, mě překvapila. Je to směšné, ale strašně se mi ulevilo.

O něco později mne však nutně muselo napadnout – a také napadlo – že o korunním princovi se jaksi nehodí tvrdit, že je blbý, takže se to obchází tím vznešeným slovem. Jeli-kož nejsem princem, upadl jsem znovu do nejistoty.

Podívám se do slovníku... Nalezl jsem to:

ALEXIE (řec.), neschopnost pochopit smysl čteného; v.t. afázie.

Budu tedy hledat afázi...

AFÁZIE (řec.), ztráta schopnosti vyjádřit slovem své myšlenky a porozumět mluvenému slovu; následek organické poruchy mozkové. Vyskytuje se většinou souč. s agrafií, tj. neschopností vyjádřit písmem své myšlenky, a s alexií, tj. ztrátou schopnosti pochopit smysl psaných a tištěných slov (tzv. slovní slepota).

Řekl bych, že přece jenom jde o normální blbost. Bohužel se mi neulevilo.

27. února [1970]

Zítřka ve tři hodiny odpoledne mi řeknou Šťastný s Tomanem, že počínaje prvním březnem přestává tvůrčí skupina JURÁČEK – KUČERA existovat. A budou se mě ptát, zda-li mám nějakou představu o své budoucnosti. Pravděpodobně mi nabídnou, že mohu na Barrandově zůstat, pochybuji, že by zašli tak daleko, aby někoho propustili. O tom by se příliš mluvilo, tím by si neprospěli.

Co jim řeknu? Mám dát výpověď? Celý den uvažuji, jak se mám zachovat, ale nemohu na nic přijít. Asi dostanu vztek, asi se mi udělá špatně z Tomanova blábolení, asi na mne přijde výřečnost a uslyším se hovořit o výpovědi.

Měl bych myslet především na to, abych neodešel na hodinu. Musím dosáhnout lhůty, během které bych neztratil kontakt s Gulliverem. Kdybych se nechal vyhodit naráz, bylo by to jen pitomé gesto, jež by mělo za následek, že bych ztratil poslední možnost učinit cokoli pro osud svého filmu. Dosud nebyla vyrobena distribuční kopie. Je spousta lidí, kteří film ještě neviděli a jimž bych jej rád ukázal...

Běžná výpovědní lhůta trvá myslím tři měsíce. To by šlo. Za tři měsíce mohu uspořádat spoustu promítání. Jde jenom o to, dostat se nějakým způsobem ke kopii.

15. března [1970]

Chtěl bych být nemocný. Abych měl důvod nic nedělat, o nic se nestarat...

Pravděpodobně už nejsem normální. Nedovedu pracovat. Nebaví mě to. Ztratil jsem ctížádost.

Kdybych byl nemocný, kdybych ležel v nějakém sanatoriu, měl bych čas o tom všem přemýšlet. Jsem v troskách. Je tomu dobře rozumět, řekne-li se: jsem v troskách?

Je mi všechno jedno. Mám jenom starost, co se mnou bude, přesněji řečeno, jak si namluvím, že je nutné, abych žil. Jenomže nevím, z čeho budu žít.

Vypadá to, že jsem skončil.

Nevím, co dál.

Možná, že tohle je přesně to, co oni chtějí. Abychom si uvědomili, že jsme zbyteční, abychom se žrali nad svojí zbytečností. Kde vzít sílu, kde vzít naději...? Píšu tu blbosti, jelikož se ustavičně domnívám, že bych měl o sobě zanechat...

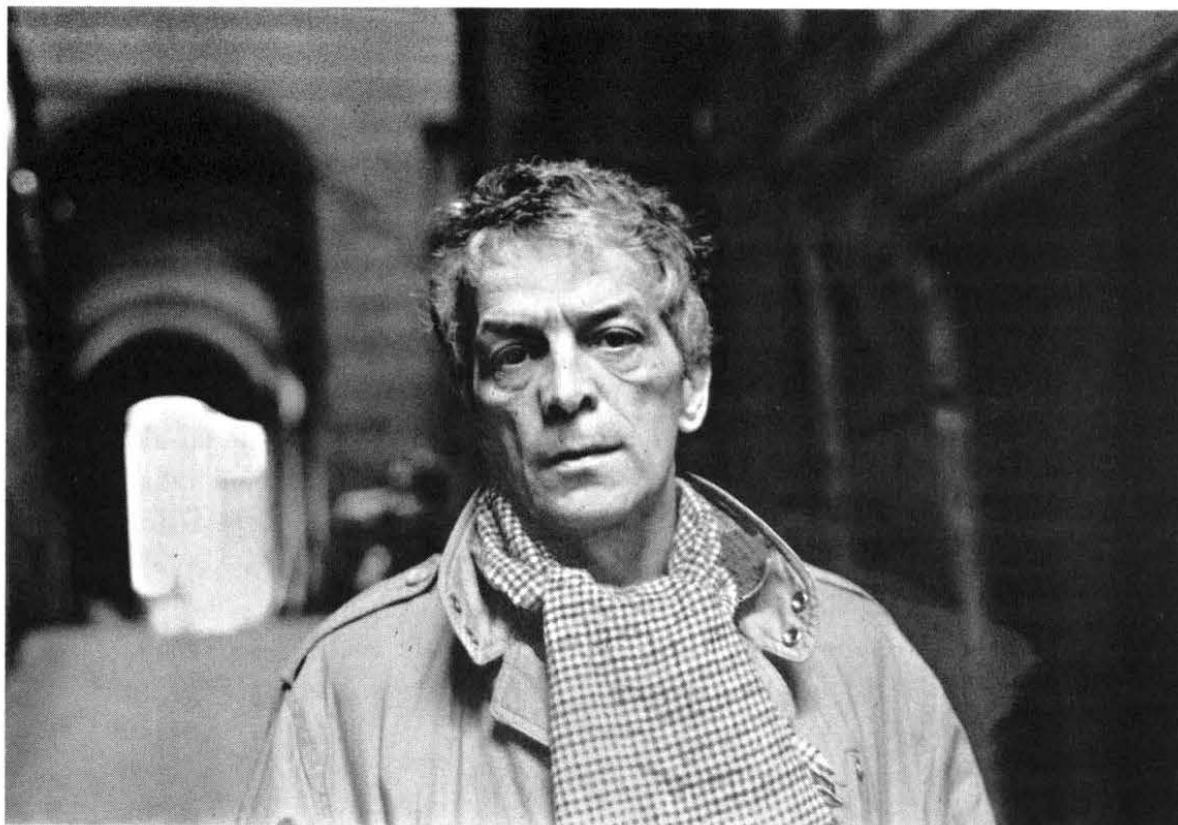
Já nechci, aby už nic nebylo!!!

Já nechci, abych chcípnul v pětatřiceti. Hanka bude mít dítě. Bože můj, že to není moje vina, že už nemohu, že jsem na dně, že nevím, kudy kam, že mě nic nebaví, že spím a spím a opíjím se, že unikám a nevím čemu, že plyne den za dnem...?

Cokoli mě napadne, ihned se mi zdá zbytečné a marné.

To je můj problém. Všechno je mi lhostejné. Nemám k ničemu chuť. Všechno je zbytečné, nic nemá smysl, do všeho se musím nutit. I do jídla, do spaní, do mytí... Do každé maličkosti se musím nutit. Jakmile na to zapoměnu, ležím a ležím, čtu a nevím co, čas uplývá, a to je všechno.

Nedokážu napsat dopis, nedokážu si dojít pro cigarety...

Pavel Juráček v prosinci 1988

Foto Miloš Fikejz

Moc piju. Po určité chvíli je mi dobře. Mluvím, hádám se, směju se, zajímám se, žiju... Potom vystřízlivím a je po všem. Po všech těch odhodláních a vzrušeních a radostech...

Jenomže... Přece se neuchlastám...!

Nikdo neví, jak mi je, a nevím o nikom, před kým bych se nestyděl o tom... Mlčím. Přetvařuji se. Dělán, že jsem, jako jsem býval. Ale není to pravda.

Bude ze mne žvanil... Mám po talentu, můj talent je v prdeli a já to budu co nejdéle skrývat.

Taková budoucnost... Pětatřicet let, nejlepší věk, nikoliv však pro básníky. Ti to už mívají za sebou. Lze říci, že jsem byl básníkem...? Nemám se na co vymluvit.

Kdybych alespoň dovedl pracovat!

Za celý život jsem se to nenaučil.

Nic neumím.

Není na mne spolehnutí.

Všechno zaspím.

Nedokážu si vydělat ani na slanou vodu.

Cokoliv jsem kdy udělal, pokaždé to bylo jakoby levou rukou, jako bych za to ani nemohl. Všechno mi vycházelo jako kouzelníkovi. Vytahoval jsem svůj životopis z cylindru a považoval jsem potlesk za samozřejmý.

Teď koukám a cylindr je prázdný. Ze sálu na mne čumí dav. Co teď? Kde je to okno, kterým lze utéci, kde jsou ty louky, přes které bych běžel, kde je ta hospoda, v které bych se té příhodě smál...?

Ještě že tady není Juditka.

Ale to děťátko, ten červík, co jej má Hanka v bříšku... Co pořád říkám, že se na něho těším, co se na něho těším, co si jej představuji... Kterého mi už nikdo nevezme. Jako Juditu.

Jednou mě napadlo, že kdyby to byla holčička, dal bych jí znovu Juditino jméno.

Prý se to nesmí, je taková pověra... Ale mé mamince se přede mnou narodil syn a jmenoval se Pavel a žil jenom pár dní. Otec se vzepřel osudu a když jsem se narodil já, rozhodl, že se budu jmenovat rovněž Pavel.

Proč bych tedy nemohl mít dvě Juditky?

Chudinky holčičky – tak zatraceného tátu mít v rodném listě!

16. března [1970]

Ta červená barva předchozích stránek nic neznamená; prostě mi do ruky přišlo červené pero...

Opět jsem se opil. Nejhorší je, že na to už nemám. Počínaje příštím měsícem budu brát hrubého 1 600 Kčs. V posledních letech jsem si zvykl na příjem 7 – 10 000 Kčs měsíčně. V některých letech jsem vydělával i víc. V roce 1967 jsem měl celkový příjem 156 000 Kčs. (Nebo to byl rok 1964??)

Ale nechci se zabývat úvahami o tom, co si počnu. Ostatně na to myslím jen málokdy a pokaždé jenom chvíličku. Nějak bude.

Měl bych napsat Juditě... Před měsícem nebo před šesti týdny jsem napsal koncept velice dlouhého dopisu, avšak dodnes jsem jej nedokázal přepsat na stroji.

Mám dojem, že naposled jsem jí poslal dopis někdy v listopadu.

Pochybuji, že mé dopisy čte. Umí česky stále méně a méně. Ale možná, že zůstanou zachovány v nějaké zásuvce a ona na ně jednou, až bude větší, přijde a pokusí se jim porozumět.

V době, kdy ji napadne přemýšlet o svém vzdáleném otci...

Strašně mi záleží, aby věděla, že jsem byl a že jsem na ni ustavičně myslel. A že jsem se jí nikdy nezřekl a nikdy se nesmířil s její nepřítomností.

Bůhví, co o tom všem bude vlastně vědět...

Sám nevím téměř nic, co se stalo a na co myslel můj otec v roce 1938. Vím jenom, že ho nebyla škoda.

Jenomže Judita není v té situaci.

Jsou teprve tři hodiny ráno a já mám jenom dvě cigarety. To mi dělá největší starosti. Jak bez nich vydržet do šesti. Možná, že na nádraží otvírá trafika v pět...

Měl bych se spojit s lidmi, kteří se vyznají. Nikdy jsem si o nic neříkal. Neumím si vymyslet práci, celý život za mnou přicházeli lidé a přemlouvali mě, abych něco napsal.

Vždycky jsem věděl, že budu všude vítán. Měl jsem to snadné, takže nyní nevím jak na to, abych se uživil.

Na Barrandově je to pro mne beznadějně. Nedokážu pracovat na něčem, co mne nezajímá. Nepřinutím se. Nedávno jsem se rozešel s Honzou Němcem a Pavlem Landovským, když jsem se marně tři týdny nutil do práce na scénáři, od něhož jsme si slibovali, že jeho prostřednictvím přečkáme čas. Měl to točit Honza, jenomže já už neumím pracovat společně a pro někoho jiného.

Reklamy jsem rovněž odřekl. Nedokázal jsem se s tím smířit. Za čtrnáct dní bych býval vydělal 15 000 Kčs, jenomže jsem se nepřinutil. Myslím, že se ti lidé urazili, asi jsem udělal chybu, možná, že je budu potřebovat, ale oni už se na mne vykašlou.

Všichni už se smířili, jde nyní o přežití, o přečkání dvou let, pěti let... Nikdo neví. Nikdo už nevzdoruje, FITES sice rozpuštěn ještě není, ale nic se tam už neděje. Je po všem. Lidé se s úžasem stáhli do soukromí a do opatrnosti. Vědí, že to vydrží, že všechno má svůj konec.

V módě jsou horoskopy, proroctví, znamení osudu a hádání z ruky. Helena Růžičková ustavičně opakuje svoji populární předpověď, že kolem šestnáctého dubna nastane změna, jež bude dovršena v půli června. Všichni jí znovu a znovu naslouchají.

Bylo plno řečí o skončení platnosti tajných doložek Jaltské dohody. Mluvílo se o připojení Slovenska k Sovětskému svazu. České země prý se ocitnou v pásmu neutrálních států sahajících od Skandinávie na Balkán.

V roce 1972 mají být vytvořeny Spojené státy evropské... Ale už to ochabuje, lidé už nemají ani náladu navzájem se utěšovat těmi fantastickými a pokaždé zaručenými nadějemi.

Rozpačitě si říkají, že musí nějak žít. Od ledna 1968 uplynuly dva roky; příliš dlouhá doba strávená čekáním na zázrak. A tak se zástupy rozcházejí k domovům se slovy: nedá se nic dělat.

Bylo to krásné, bylo to strašně krásné a nikdo z nás na to do smrti nezapomene. Což je dostatečná jistota, aby člověk věděl, že má pravdu, když říká: ať už to dopadlo jakkoliv, stálo to za to.

A všichni doma budeme přechovávat a opatrovat balíky novin a časopisů, fotografií, letáků a magnetofonových pásek nastrádaných za ty měsíce osmašedesátého roku.

S pocitem, že jednou se ukáže. S vírou, že to nebylo marné.

V Praze je smutno. Tato zima je prý nejdelší za posledních šedesát let. Sníh leží od poloviny listopadu dodnes. Za týden bude první jarní den, na horách však ještě stále sněží a předpovědi počasí denodenně ohlašují noční mráz.

Spousta lidí je pryč – v Rakousku, Německu, Kanadě, Austrálii – a nikdy se už asi nevrátí. Četl jsem, že jich odešlo padesát tisíc, určitě jich je mnohem víc, osmdesát nebo sto tisíc, Rudé právo přesný počet samozřejmě nepřizná.

Kolik by nás zahynulo, kdybychom se tenkrát v srpnu bránili...? O kolik by nás bylo dnes méně? O padesát tisíc? O sto tisíc? O milion?

O kolik by nás bylo dnes méně, kdybychom se bránili v roce 1938?

Na tom už vůbec nezáleží, jenom je jisté, že bychom byli jiní...

Ty věčné, ty nekonečné diskuze, které se vedou náruživě po všech hospodách, ubírající se až k Palackému, Havlíčkovi a Pekařovi! Ta duchaplná povzdechnutí, že Rakousko mělo být zachováno! Ty úvahy o Masarykově omylu!

A vtipy na praotce Čecha, na předky dřepící na temeni Řípu, na dědictví oplývající mlékem a strdím...

A vzápětí důvěrné informace o čínských divizích přichystaných přebrodit řeku Ussuri. O milionech Číňanů, kteří co nevidět vstoupí na Sibiř a tím způsobí, že Rusové učiní ústupky v Evropě...

A řeči o chystaných procesech, o zatýkání, o seznamech, o propouštění z práce, o zákazech, o Literárkách, jež vyšly v Římě, o Pelikánovi, který chce v Itálii založit exilovou komunistickou stranu, o Dubčekovi, jehož učinili velvyslancem v Turecku...

A ze všeho toho – trýznivé zjištění, že nelze uhádnout, co bude zítra, co za týden, co za rok; žít ze dne na den, ze dne na den, ze dne na den, ZE DNE NA DEN...!

Jak dlouho se to dá vydržet? Jaké to má a bude mít následky?

Zvířecí existence, nevědět, co bude, nevědět, co dělat, nevědět, zdali má práce nebo jen myšlenka smysl, zdali lze někam dojít, něco dokončit, zdali má smysl něco začít...

Spát, jíst, pít, milovat se, pohybovat se odněkud někam jinam a zpátky, vnímat narůstající čas – víc už toho snad ze života nezbylo, jenomže to není lidský život, to je existence vězně, jemuž neřekli, jak dlouho bude uvězněn a jenž si nejistě namlouvá, že to snad jednou skončí.

Životem?

Smrtí?

Čím to skončí?

Nebo to nikdy neskončí?

Ale kdesi umírají děti hladem a nelze tomu zabránit, protože hladu ustavičně přibývá, hladu a negramotnosti a bezmoci; a já jsem pochopil, že můj osud nebo náš osud se zdaleka nedotýká dna bídy a že si člověk marně namlouvá, že má na štěstí a na svobodu nárok. Nemá. Člověk nemá vůbec žádný nárok, nikdo mu jej nezaručuje a nezaručí.

Přestal jsem věřit, že svět nebo lidstvo nebo dějiny směřují od horšího k lepšímu. Kdesi jsem kdysi četl, že ROZUM je anomálie přírody, omyl přírody a nikoliv její nejdokonalější produkt... Zmetek, který vnesl do světa disharmonii a zasvinil jej nelogickými jevy...

Vím už, že na světě bude čím dál tím hůř, protože narůstající množství činí lidi bezbrannými, bezmocnými a bezcílnými.

Lidé se nikdy nebudou mít lépe, než se mají dnes. Nebudou ani šťastnější, ani dokonalejší, budou jako my a jako naši předkové, stejně hloupí, zlí, nesnášenliví a nelogičtí, až posléze zničí sami sebe a všechno, co vytvořili, neboť jich bude příliš mnoho, než aby se navzájem snesli.

Jsem už unavený, poslední dvě stránky jsou tudíž naivní, avšak nedokázal jsem napsat obratněji to, co mě znehybnělo, když jsem nedávno definitivně připustil, že vlastně

nelze najít jediný přirozený důkaz o tom, že by člověk nebo lidstvo mělo na světě nějaké poslání nebo smysl.

Namítnou, že ten důkaz existuje a že jej má v rukou Bůh... To je všechno, na co se zmohou.

16. března [1970]

Gilotová píše, že Picasso jí jednou řekl: „Pokaždé, když přistoupím k malíři, který pracuje podle přírody, a podívám se na jeho plátno, vidím, že jeho obraz je špatný.“

Sedím nad tou větou už dvacet minut...

Protože Jireš, když uviděl Gullivera, řekl: „Ten film mi dokazuje, že Pavel je příliš chytrý, než aby mohl dělat filmy.“

Je přesvědčen, že nejsem schopen udělat dobrý film, pokud budu uplatňovat inteligenci a rozum.

26. července [1970]

Všechno začíná znovu, ocitli jsme se opět v padesátých letech a není naděje na zážrak.

Nikdy bych nevěřil, co je v Čechách kurev a zbabělců.

Nemohu věřit svým očím, neboť charaktery a povahy, o nichž jsem dříve jenom čítal a s nimiž jsem se za celý život nesetkal, chodí náhle mezi námi. Svině, jež přes noc změnilly barvu, lháři zapírající nos mezi očima, poserové, jež uhýbají při setkání pohledem, vyděšený pomyšlením, že by jim mohla být připomenuta jejich včerejší slova.

Pokouším se alespoň existovat. Dělat nemohu nic, jsem prašivý, stýkat se se mnou je nebezpečné, jsem nikdo a mám být rychle zapomenut. Já, Jirka Menzel, Honza Němec, Tonda Máša, Ester Krumbachová a dalších deset, dalších sto, dalších tisíc... Jako v Rusku.

Minulou sobotu napsal Jan Kliment v Rudém právu: „To, co mělo dřív tak usilovně vymáhanou zelenou, dohrálo roli, a odtud nebylo možné vybírat vhodné festivalové reprezentanty. Ostatně kdo viděl například v kině poslední snímek talentovaného mladého režiséra Pavla Juráčka Příběh pro začínajícího kata, sotva by jej doporučil na festival, který si dává do štítu humanistické heslo o dorozumění a přátelství.“

Dohrál jsem tedy roli, nicméně jsem nejenom mladý, nýbrž i talentovaný.

Pět neděl předtím napsal tentýž Kliment o Gulliverovi, že je to film „nepovedený“ a rovněž se dovolával mínění diváků. Jenomže to je sprostý trik. Gullivera dosud nikdo neviděl. Ačkoliv byla jeho premiéra úředně ohlášena a potvrzena, nikdy nikde v běžných kinech promítán nebyl, přestože distribuční kopie byla k dispozici myslím už koncem února.

(Devátého července dokonce vyšla v Lidové demokracii jakási debilní recenze, která měla jaksí vytvořit dojem, že film běží v kinech.)

Nemám však v úmyslu naříkat nad Gulliverem. S radostí bych vlastnoručně spálil jeho negativ i kopie, kdyby mi někdo nabídl, že je to cena za lepší časy. Alespoň za takové, jaké byly za Novotného.

Jenomže není naděje.

Napadá mě, že jsem si, že jsme si stěžovali vždycky. I za Novotného. Avšak Novotný se mi dnes jeví jako Ferdinand Dobrotivý nebo jeho syn. A naše někdejší zuřivé útoky proti Aloisu Poledňákovi mají dnes tentýž půvab, jako vzpomínky maturantů na zlého třídního po dvaceti letech.

Není co dělat. Nabídl mi k natočení dvacet minut vánoční poezie pro televizi. Erben, Neruda, Sládek, Seifert... Bedřich Kubala však usoudil, že příslušná redakce si nemůže dovolit riskovat. „Bude lépe,“ řekl, „když se Juráčkově jméno raději neobjeví.“

O něco později jsem ho potkal na chodbě – Bědu Kubalu, hrdinu osmašedesátého roku. Nevěděl, že vím, jak naložil s tou vánoční poezií, kladl mi ruku na rameno, tvářil se ustaraně a pravil, že si v těchto těžkých dobách musíme všichni pomáhat.

Bylo mi ho líto. Chtěl jsem mu říct: Bedřichu, ty malá, posraná svině, drž, prosím tě, hubu, aby mi nebylo tak trapně. Já se na tebe nedovedu zlobit. Ale neřekl jsem to, protože jsem nevěděl, co bych udělal potom, až by začal koktat a vysvětlovat mi, že mu křivdíme.

A tak jsem nakonec sehnal jakousi práci, dokumentární film o motocyklové soutěži, a musel jsem to dělat načerno, protože by mi to Barrandov nepovolil. Jestli to projde, jestli si toho nikdo nevšimne, mám naději dělat na podzim dvacetiminutový film o vzteklině.

Honza Němec by měl dělat dokument o lovu bažantů, avšak je na tom ještě hůř než já, neboť objednavatel toho filmu má z jeho jména větší strach než z mého, takže Honza bude ten film točit jako můj asistent a já mu dám režijní honorář. Pokud to někdo neprokokne dřív, než začnem.

Začátkem června jsme byli s Hankou na Hrádečku u Vaška Havla. Do Prahy nejezdí, nanejvýš na dva tři dny jednou za čtrnáct dní. Čeká trpělivě a odevzdaně na zahájení procesu. Říkal, že obžalovací spis má dva tisíce stránek a že počítá, že nedostane víc než pět let...

V té soudní síni bych chtěl být. Až budou Pachman, Vašek a Ludvík Vaculík hovořit o své vlastizradě. Nechápu, co si od toho Husák a jeho parta slibují. Bude to fraška a ostuda, na kterou se dlouho nezapomene.

Ostatně říká se, že Husák se těm procesům snaží stůj co stůj zabránit. Ví asi proč. Dovede si určitě spočítat šance, které má dobře zaplacený, nicméně nervózní prokurátor proti lidem jako jsou ti tři nebo Procházka, Kohout nebo Tesař.

Po všech těch procesech padesátých let.

Čas od času si umiňuji, že se odhodlám k nějakému režimu, k práci, ke způsobu života. Abych nepodlehly plynutí od ničeho k ničemu. V poslední době mě totiž zneklidňuje, že má neschopnost soustředit se dosáhla stupně, kdy už nedokážu ani souvisle číst. Přistihuju se, že se vracím i několikrát k jedné větě, abych si uvědomil, co to vlastně čtu.

Psát nedokážu vůbec. Trvá mi to nejméně půl druhé hodiny, než mě přestanou bolet oči a než přejdou křeče v ruce. Nejsem schopen napsat několikařádkový dopis, nejjednodušší

text má za následek, že se už předem začnu potit a cítím napětí v celém těle. Nevím, jestli je to následkem pití nebo odvyknutím. Celé týdny si nesednu ke stolu. Mám z práce strach.

Vím, že kdybych dokázal den co den po nějakou dobu alespoň tři hodiny denně psát – cokoliv, třeba nazdařbůh – musel by mě ten strach za měsíc či za dva přejít. Jenomže nemám vůli. Kdybych vylíčil, jak trávím své dny...

Vstávám v jedenáct, někdy ještě později, občas až ve tři odpoledne a jsou dny, že ještě později. Jdu do klubu, čtu noviny a čekám, že přijde někdo, s kým budu žvanit. Žvaním několik hodin, cestou domů si koupím časopisy, doma čtu i během večeře, pak civím na televizi (na cokoliv), piju, dokud necítím, že jsem už drobet opilý, pak se vykoupám a jdu spát. Někdy se z klubu nevrátím, protože se nás sejde víc nebo přijede Honza ze Slap. Opijeme se v klubu, žvaníme, táhneme ke Kafkovi, žvaníme a pijeme dál, v noci přijdu pozdě, vzbudím Hanku, vykládám jí, co jsem zažil a co kdo řekl, načež usnu.

V sobotu býváme na Slapech u Honzy a Marty, díváme se na televizi, oba se s Honzou opijeme, Marta se s ním většinou pohádá a Hanka mne odveze do Prahy.

To je všechno. Od loňského prosince do dnešního dne. Stále totéž.

Jednou jsme byli v Orlických horách, Paleta vlasti pořádala ralley, jel jsem jako Hančín spolujezdec – to bylo v květnu; v červnu jsme byli tři dny u Vaška Havla, žvanili a pili do svítání, dvakrát jsme byli s Karlem Svobodou a Šíškou v Bratronicích a několikrát jsme se s Hankou vydali na půlden do Příbrami. Nic víc se celé měsíce nepříhodilo.

Dívám se do diáře a víc tam toho nenalézám...

Nanejvýš spoustu zbytečných schůzek s lidmi, s nimiž jsem projednával různé projekty, které se nikdy neuskutečnily. Především proto, že jsem trvale apatický a líný a že se nedokážu zbavit pocitu, že nic nemá smysl a všechno je marné.

Nejsem ten typ, co se chodí pořád někam ptát a někam stěžovat a žádat. Asi by mi řekli, že proti mně nic nemají, ať jen pracuji a že se uvidí. Hovno se uvidí. Řekl mi to Kája Cop. Řekl mi, abych to nikomu neříkal, ale že nejméně půl roku – než se situace uklidní – nemám šanci.

Dokud bude šéfdramaturgem Toman, nemá smysl se o něco pokoušet. Na tyhle věci jsem měl vždycky instinkt. Čekám a budu čekat. Ani mě nenapadne, abych žádal o slyšení a doprošoval se práce. Nepřilezu, i kdybych neměl točit do smrti. A nebudu točit to, co by chtěli oni. To za prvé. Dokud si nebudu moci vybrat, dokud se nebudu moci svobodně rozhodnout, dokud nebudu CHTÍT, nebudu dělat nic.

Počítají, že nás vyhladoví, že nakonec přijdeme a pokorně uděláme, cokoliv od nás budou žádat. Abychom dokázali, že už jsme „prohlédli“ svůj omyl... Stále se nechávají slyšet, že nikomu z nás neberou příležitost, pokud jsme ochotni natočit díla, jimiž prokážeme „dobrou vůli“.

Jako ji prokázali Karel Zeman nebo Vávra. Jako ji prokázal Kubala, Čech, Sequens, Tuček, jako ji prokázal Darek Vostřel, Dufek, Čech, Šebor, Kunc, Cop, Valtera... Je jich dost, těch dobráků, kteří chtějí zachránit film, televizi a celou kulturu, kteří se všichni tváří jako starostliví fotři obětující svoji pověst, aby „pomáhali“ a „chránili“ a obsazovali místa, na něž by mohli přijít „mnohem horší“ lidé...

Bratři Štaidlové „zachraňují“ Karla Gotta a on zve do svého domu Zelenku, Brůžka a jánevím koho, aby se „přimluvil“ za Martu Kubišovou!!!!

18. září [1970]

Pátek

Na první pohled se zdá – a člověk by na to přísahal – že jim nejde o nic jiného než o důkladné zlikvidování kultury. Jenomže oni bezpochyby nazývají svůj cíl jinak a nám, současníkům, smysl jejich konání uniká. Jednou si o této době s radostí a se zájmem něco přečtu. Až všechno pomine, stanou se tyto věci srozumitelnými. A možná, že i taková svině, jako je Ludvík Toman, bude nejenom vysvětlitelná, ale i vysvětlena.

Říkáme, systematicky ničí československý film, denodenně lze snášet spoustu důkazů, jeho výnosy, rozhodnutí a výroky popírají a zesměšňují všechno, co kdy bylo na Barrandově uděláno... Napadá filmy, vymýšlí nehorázné pomluvy, chladnokrevně osočuje Židy, zakazuje všechno, aniž by se namáhal cokoli zdůvodňovat nebo dokázat.

Avšak já odmítám přistoupit na beznadějnou víru, že tento člověk je zloduch a tím že je všechno jeho konání vysvětlitelné.

Neboť zloduší, bídáci a geniální ničitelé existují toliko v literatuře. Princip zla funguje v životě nikoliv podle Shakespeara.

Kdosi z vedení televize rozhodl, že zpěváci s dlouhými vlasy nesmějí na obrazovku. Gott vzdoroval tři dny a nakonec se odebral k holiči. Vašek Neckář mi včera říkal, že se ostříhat nedá... Samozřejmě, že dá. Všichni se posléze postaví před mikrofon ostříhání...

Seděl jsem v klubu, pil jsem rum a pravil jsem, že režimy, které se bojí dlouhých vlasů, mívají krátké trvání. Ti, co tam seděli se mnou, považovali má slova nejenom za vtipná, ale i za moudrá. Hovno!

Nelze přece předpokládat, že Bedřich Zelenka, Karel Kohout, Ludvík Toman a Jan Kliment nevědí, že dlouhé vlasy, minisukně a big beat probouzejí zuřivost řeckých plukovníků, indonézských policajtů, albánských úřadů i amerických fotrů, jimž visí v almaře špičatá kapuce Ku-klux-klanu.

Nelze přece předpokládat, že nikdy neslyšeli o Hitlerově výstavě „zvrhlého umění“, o výborech pro neamerickou činnost, o čínské kulturní revoluci...

Nelze přece předpokládat, že nevědí, že antisemitismus odedávna byl, je a bude projevem hulvátství méněcenných...

Nelze přece předpokládat, že nevědí, že písničky, články, knihy a filmy, které zakazují, je neúprosně přežijí a budou trvat, jako trvají písničky, články, knihy a filmy, jež byly zakazovány a zakázány kdekoli a kýmoli předtím...

Nelze přece předpokládat, že nevědí, že černé zůstane černým, bílé bílým, pravda pravdou a hodnota hodnotou, i kdyby se ještě usilovněji snažili vykládat všechno jinak...

Nelze přece předpokládat, že vedle toho všeho nevědí tisíc dalších věcí, které jsou všeobecné a odjakživa platné, které jsou prověřené veškerou lidskou existencí, a proto donekonečna takové, jaké byly kdysi a jaké jsou nyní.

Ale já jsem se přestal pokoušet pochopit, proč dlouhé vlasy zpěváků vadí řediteli televize a nemyslím si, že by mělo smysl připomínat mu výnosy řeckých plukovníků.

Ludvík Toman nedávno prohlásil, že Dušan Klein nebude točit film, jenž si připravoval. Říká se, že lidé, kteří u toho byli, nechápali, proč Klein, jenž je bezúhonný, nebude

točit scénář, v němž ani sám Toman nenalezl nic závadného. A očekávali vysvětlení. Toman vše vyložil krátce a jasně: „Klein točit nebude za prvního proto, že je Žid, za druhé je malý a za třetí by se mu mohlo během natáčení něco stát.“

...a já vím: oni nechtějí zlikvidovat kulturu, Toman nechce zničit film, oni prostě nevědí, co to je kultura, nevědí, co je to film...

Oni nejdou PROTI kultuře, PROTI filmu, PROTI dlouhým vlasům, oni jenom nemají rádi spisovatele, novináře, herce a muzikanty, jsou jim protivní režiséři, nedůvěřují mladíkům s dlouhými vlasy...

Ano, oni jsou pro kulturu, pro umění i pro pop-music, cítí se odpovědní, vedou řeči na poradách, mají více či méně přesné představy, činí opatření a rozhodnutí, avšak narážejí ustavičně na nedostatek „tvůrčích kádřů“; nemají nikoho, kdo by uskutečnil to, co mají na mysli.

Toman se mnohokrát nechal slyšet, že vyvede čs. kinematografii z krize, že má přesný plán, jak učinit český film světovým, že během dvou tří let osvobodí český film od legendy „nové vlny“, jejíž domyšlivá, manýristická díla vyháněla diváky z kin. Nalezl prý cestu, která prorazí na běžný distribuční trh. Mluví o projektech perfektních detektivek, o oslňujících komediích, o hudebních filmech, jejichž melodie půjdou na dračku, o dětských filmech, do nichž je třeba pouze vrazit více peněz a budou ve světě bez konkurence.

Tento krásný obraz budoucnosti českého filmu má pouze jedinou překážku. Ludvík Toman už osmý měsíc starostlivě přemítá, civí do seznamů barrandovských tvůrčích pracovníků, počítá a kalkuluje, a vidí, že jeho největšími nepřáteli jsou autoři scénářů a režiséři. Neboť s těmi, které má k dispozici, které jaksi zdědil z předchozích let, s těmi, kteří mají na svědomí všechny ten bordel protilidovosti a existenciálního odcizení, naturalismu, surrealismu, formalismu, symbolismu a erotismu, pesimistické bezvýchodnosti, kosmopolitismu, revizionismu a zjevného i skrytého antisovětismu, s těmi onu radikální renesanci české kinematografie uskutečnit nelze.

Sestavil tudíž jména do žebříčku, zařadil nás do několika skupin, z nichž poslední – třetí – se stala jaksi samosebou seznamem s funkcí černé listiny. (Nejčernější ze všech černých je Tonda Máša, na druhém místě jsem byl donedávna já, avšak předstihl mě Jirka Menzel, když napsal Tomanovi dopis, jenž on shledal drzým. Po nás třech následují Honza Němec, Věra Chytilová, Helge, Hynek Bočan – rovněž následkem jakéhosi dopisu – poté Jarda Jireš...) Dále se stává seznam nepřehledným a nesrozumitelným. Toman totiž roztřídil jména především podle osobních antipatií či sympatií a nikoliv, jak většina lidí předpokládá, podle filmů, vztahu k srpnu, funkcí ve FITES atd.

Takže Věra Chytilová a já nesmíme například vůbec nic, nesmíme si doslova ani vrznout, přestože naše filmy jsou – alespoň oficiálně – povoleny. Vedle toho Evald Schorm, jehož *Den sedmý*, *osmá noc* leží v trezoru spolu se *Skřivánky*, *Uchem* a *Smutečnickými slavnostmi*, točit může. Dokonce převzal film po Jasném, když Jasný odejel do Německa a vzkázal, že už se nevrátí.

Rovněž nepochopitelné je postavení Kachyňovo. Přestože natočil „nejhanebnější antisocialistický a antisovětský pamflet“, přestože mu Rusové dodnes nezapomněli

vet „Tovaršne na iluze“
 mestu'kefi' do toho vy'šetby
 dvom'echi' filmu' (semo-
 zrejme je medzi nimi
 Bullmer) a až bude
 vyfrenet o m'edzin
 n'fite'ron; ja'z je ste'ku'
 jem'ze m'edzin' rozpremie
 so svet. Terme „otvoroze-
 ni“ v r'fni 88. m'edzin'
 tohuto cyniche'mu play-
 boyovi. Skit p'as jeho
 pochobou ke'nie'm.

Velice m'edzin' je ze
 ten film budeme jedine
 Tomason' n'edme'. Protože
 to by m'edzin' m'edzin' do
 em' ne t'me, že se ~~af~~
 jeho f'ice't'mu' do'cke'me
 toho, že o m'edzin' bude
 m'edzin' celom'edzin' film.

Stránka z 30. sešitu deníku Pavla Juráčka

Repro LN

Kočár do Vídně, přestože byl důvěrným přítelem Jana Procházky, povolili mu na jaře točit a k jeho vlastnímu úžasu mu nyní Toman nabídl další práci.

Už mě nebaví psát, samozřejmě, že je už dávno ráno, že mi dřevění krk a z cigaret je mi na zvracení – ale přesto se nutím dokončit myšlenku, k níž jsem se doklopýtal ustavičným přemíláním neověřených zpráv a barrandovských fám, žvaněním trvajícím měsíce a stále provokovaným notorickým nedostatkem informací; není to velká myšlenka, spíš naivní než prostá, nicméně mě čas od času uklidňuje.

Ano, bude to asi pravda, že ti lidé, co se loni po dubnu rozlezli do všech důležitých kanceláří a dřepí tam za psacími stoly, s pocitem, že ten stůl není obyčejným stolem, že je to barikáda, vystavená útokům kontrarevoluce nebo alespoň oportunismu a oni že ji chladnokrevně hájí ve jménu všech starých dobrých hesel – a samosebou i ti lidé, kteří jednoho dne shledali, že všechno, co viděli, slyšeli a mysleli v osmašedesátém, nebyla pravda, nýbrž šálení smyslů, takže nyní už jednou provždy vědí, že skutečnou pravdu lze poznat a pochopit pouze prostřednictvím strany a nikoliv – jak se mylně domnívají někteří intelektuálové – pouhým zrakem, sluchem a rozumem, že ti první i tito druhí nemají ponětí o tom, jak, jakými cestami, prostředky a silami dosáhnout cílů, k nimž se zavázali dovést čtrnáct milionů svých spoluobčanů.

Ludvík Toman, bůhví, je-li to pravda – agent NKVD, dřepí v bývalé Kuncově kanceláři na Barrandově a dumá, kterak by se mu podařilo vyrábět filmy bez filmařů. Nemůže nás ani vidět, nejraději by nás vyházel, jenomže kdo by mu pak splnil ten jeho upachtěný sen o kvetoucí, poslušné, perfektní české kinematografii?

Pár nás vyhodí. Já zřejmě budu mezi prvními na řadě. Na nic jiného však neverím víc než na to, že Toman zkrachuje...

To jsem totiž chtěl říct: oni to vůbec nejsou rafinovaní gauneři, chladnokrevně pracující na dobře zorganizovaném díle. Oni to dokonce nejsou ani svědomití a pracovití byrokrati, tupě plnící úkoly kohosi neznámého.

Lidé je přeceňují.

Nenahánějí strach, vyvolávají zoufalství, neboť jsou nevypočitatelní. Protože kdo by si troufl uhádnout, co v příští chvíli udělá potměšilý blbec?

Rozhodl se, že vyrobí film o nás. Totiž o „nové vlně“. Bude se to jmenovat *Továrna na iluze*, nastříhají do toho výňatky dvanácti filmů (samozřejmě je mezi nimi Gulliver) a děj bude vyprávět o mladém režisérovi, jenž za státní peníze nevěděl roupama co dělat. Teprve „osvobození“ v srpnu 68 učiní tomuto cynickému playboyovi škrt přes jeho pochybnou kariéru.

Velice věřím, že za ten film jednou budeme Tomanovi vděční. Protože to by nás napadlo ani ve snu, že se jako třicátníci dočkáme toho, že o nás bude natočen celovečerní film.

Citované filmy:

Až přijde kocour (Vojtěch Jasný, 1963), *Bláznova kronika* (Karel Zeman, 1964), *Černobílá Sylva* (Jan Schmidt, 1961), *Den sedmý, osmá noc* (Evald Schorm, 1969), *Ikarie XB 1* (Jindřich Polák, 1963), *Každý mladý muž* (Pavel Juráček, 1965), *Kinoautomat – Člověk a jeho dům* (Ján Roháč, Radúz Činčera, Pavel Juráček, Vladimír Svitáček, 1966), *Konec srpna v hotelu Ozón* (Jan Schmidt, 1966), *Kočár do Vídně* (Karel Kachyňa, 1966), *Konkurs* (Miloš Forman, 1963), *Obchod na korze* (Ján Kadár, Elmar Klos, 1965), *Ostře sledované vlaky* (Jiří Menzel, 1966), *Postava k podpírání* (Pavel Juráček, Jan Schmidt, 1963), *Sál ztracených kroků* (Jaromil Jireš, 1960), *Sedmikrásky* (Věra Chytilová, 1966), *Skřivánci na niti* (Jiří Menzel, 1969), *Smuteční slavnost* (Zdenek

Sirový, 1969), *Sousto* (Jan Němec, 1959), *Strop* (Věra Chytilová, 1961), *Touha* (Vojtěch Jasný, 1958), *Turista* (Evald Schorm, 1961), *Ucho* (Karel Kachyňa, 1969).

Ediční poznámka

V pozůstalosti scenáristy, režiséra a dramaturga Pavla Juráčka (2. 8. 1935 – 20. 5. 1989), která je v majetku jeho syna Marka Juráčka (1970), se kromě jiných písemností nachází také celkem třicet tři číslovaných sešitů deníkových zápisků, počínajících 14. srpnem 1951 a dovedených až do roku 1972. Na rozdíl od deníku z tábora v roce 1948, osobního notesu z roku 1957, deníku z vojny (1963 – 1964), poznámek k cestě po Francii v roce 1968 a deníku z pobytu v Německu v letech 1979 – 1980, a také na rozdíl od diářů z různých dob (1953 – 1988) tvoří tyto sešity souvislou řadu, samotným autorem takto vnímanou a do značné míry i vědomě komponovanou. Podle řady svědectví pokračoval Juráček v psaní deníků i v sedmdesátých a osmdesátých letech (např. publikace Miloše Fikejze a Zuzany Vranovské *V krajině vlídných bludiček*, která vyšla v roce 1989 jako zvláštní příloha informačního zpravodaje 199. základní organizace Svazarmu, přetiskuje „poslední stránku z posledního deníku“ ze čtvrtka 27. října 1977), zda se však dochovály a kde, není v tuto chvíli známo.

Jak naznačuje i vybraná ukázka, stal se deník v Juráčkově životě a tvorbě zcela výjimečným fenoménem, reflektovanou slávou i prokletím autorovým, především však polem až obsedantních analýz soukromých i společenských. Jejich mravní naléhavost, kritičnost a literární vytříbenost činí z deníku dílo srovnatelné s Juráčkovými nejlepšími výkony scenáristickými, přímo předurčené k tomu, aby po létech zapomnění rehabilitovalo autorovu vynikající roli v českém filmu. Knižní edice deníku se proto připravuje jako jeden z příštích projektů Knihovny Iluminace, už teď využíváme však příležitosti uvést jím monotematické číslo Iluminace, věnovaného posrpnovému obobí normalizace.

Před jednotlivými úryvky vztahujícími se výhradně k filmu dali jsme přednost souvislé ukázce, z níž je patrné, jak úzce v Juráčkově vnímání světa sousedila sféra ryze intimní (rozvod, ztráta dítěte, nový vztah a nový život), tvůrčí (realizace jeho životního projektu, filmu *Případ pro začínajícího kata*, 1969, který je tu v duchu Swiftovy předlohy důsledně nazýván Gulliverem) a veřejná (okupace Československa 21. srpna 1968 a postupná restaurace předlednového režimu, konkrétní projevy normalizace v oblasti kinematografie). Pokud jde o tu poslední, sluší se dodat, že podle dopisu Filmového studia Barrandov ze dne 1. července 1971, otištěného na s. 99 zmíněné publikace M. Fikejze a Z. Vranovské, byl s Juráčkem ke 30. září 1971 rozvázán pracovní poměr, „a to pro nezpůsobilost plnění povinností vyplývajících z Vašeho pracovního poměru, protože nesplňujete požadavky na tuto práci kladené, zejména proto, že jste narušil svou činností socialistický společenský řád a nemáte důvěru potřebnou k zastávání dosavadního pracovního místa“. V textu signovaném „za [razítko] Filmové studio Barrandov Žižková“ se Juráčkovi konkrétně klade za vinu, že v roce 1968 – 1969 úzce spolupracoval s předsednictvem FITES, že podepsal prohlášení Dva tisíce slov a ani v dodatku k životopisu pro pohovorovou komisi nezměnil své pravicové názory, „které jsou v rozporu se současnou politikou našeho státu. Pohovorová komise vzala tyto okolnosti na zřetel.“

Vybraná pasáž z deníku je psána střídavě perem a černým inkoustem nebo černým, hnědým, modrým či červeným fixem na listech 205 x 140 mm. Sešit 29. je v hnědých polotvrdých deskách, linkovaný, zápisu, kterým začínáme naši ukázkou, předchází zápis z 11. července 1968, nedokončený, neboť schází nejméně jeden list. Naopak na konec sešitu je izolepou vlepeno pět nelinkovaných listů, na nichž je dopsán hektický záznam z 1. na 2. února 1969. Sešit 30. je v černých polotvrdých deskách, nelinkovaný a také v něm jsou na několika místech stopy po chybějících listech, tentokrát však vystřížených, nikoli vytržených, a to zřejmě v průběhu psaní samotným autorem, neboť zápisy nejsou nikde nedokončené ani přerušené. U obou sešitů představuje

přetištěný text přibližně třetinu až polovinu jejich (nečíslovaného) rozsahu, celkový rozsah dochovaných třiceti tří deníků by tak bylo možné odhadnout už teď na nejméně dva tisíce normalizovaných strojopisných stran.

Juráčkově písmo je velké, až na občasnou spodobu mezi malým *e* a *a* dobře čitelné, styl jistý, takřka bez škrtů či oprav. Ty přicházejí až ve chvílích extatického vzrušení, při mnohahodinovém psaní, kdy se podstatně mění v závislosti na stavu autorovy psychiky i celková grafická faktura písma: zatímco např. v počátečních zápisech sešitu 30., z doby natáčení *Případu pro začínajícího kata*, vládne soustředěnost obsahová i grafická, jinde jako by se ztrátou konkrétního cíle, konkrétní perspektivy, nastupovala i v písmu nervnost a nevyrovnanost.

Pravopisně i stylisticky je ovšem Juráček takřka bezchybný, ediční příprava textu se proto mohla soustředit především na jeho přiblížení dnešní normě, dané akademickými Pravidly českého pravopisu z roku 1993, při respektování všech osobních i dobových zvláštností autorova stylu. V plném rozsahu byl přitom ponechán i nejednotný způsob datací jednotlivých zápisů, v nichž v hranatých závorkách pouze doplňuji pro lepší orientaci v textu rok. Naopak ve vlastním Juráčkově textu jsem občasné hranaté závorky nahradil jednotně kulatými, u názvů vypustil uvozovky, kurzivou jsem vyznačil názvy filmů (i pouze připravovaných), literárních a divadelních děl.

Jan Lukeš